

ACADEMIA DE ȘTIINȚE A MOLDOVEI
INSTITUTUL DE CERCETĂRI JURIDICE ȘI POLITICE

Cu titlu de manuscris

CZU: 347.53(043.2)

IVANCOVA TATIANA

VINOVĂȚIA - CONDIȚIE DE APLICARE A RĂSPUNDERII
JURIDICE CIVILE.

SPECIALITATEA: 553.01 – Drept privat (dreptul civil)

Autoreferatul tezei de doctor în drept

CHIȘINĂU, 2016

Teza a fost elaborată în cadrul Institutului de Cercetări Juridice și Politice al Academiei de Științe din Moldova.

Conducător științific:

COJOCARI Eugenia, doctor habilitat în drept, profesor universitar, specialitatea 553.01 – dreptul civil

Referenții oficiali:

1. **BĂIEȘU Aurel**, doctor habilitat în drept, profesor universitar
2. **OSOIANU Natalia**, doctor în drept, conferențiar universitar

Componența Consiliului Științific Specializat la specialitatea 553.01 – Dreptul civil:

1. **SMOCHINĂ Andrei**, președinte, doctor habilitat în drept, profesor universitar
2. **SOSNA Boris**, secretar științific, doctor în drept, conferențiar universitar
3. **PLOTNIC Olesea**, doctor habilitat în drept, conferențiar universitar
4. **BOIȘTEANU Eduard**, doctor habilitat în drept, conferențiar universitar
5. **CHIBAC Gheorghe**, doctor în drept, profesor universitar
6. **MIHALACHE Iurie**, doctor în drept, conferențiar universitar

Susținerea tezei va avea loc pe data de 30 august 2016, ora 10-00 în ședința Consiliului Științific Specializat D 18.553.01 - 03. din cadrul Institutului de Cercetări Juridice și Politice al Academiei de Științe din Moldova, str.Ștefan cel Mare și Sfânt 1, sala 408, municipiul Chișinău, MD-2009, Republica Moldova.

Teza de doctorat și autoreferatul pot fi consultate la Biblioteca Națională a Republicii Moldova, la Biblioteca Academiei de Științe din Moldova "Andrei Lupan" și pe pagina web a C.N.A.A. (www.cnaa.md).

Autoreferatul a fost expediat la 29 iulie 2016.

Secretar științific al Consiliului Științific Specializat:

SOSNA Boris, doctor în drept, conferențiar universitar _____

Conducător științific: **COJOCARI Eugenia**,

Doctor habilitat în drept, profesor universitar _____

Autor:

IVANCOVA Tatiana _____

REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea problemei cercetate. Tematica acestei teze vine să-și justifice actualitatea prin valoarea subiectelor elucidate în cuprinsul lucrării. Este cunoscut că dezvoltarea normală a vieții sociale necesită respectarea unor norme de conduită. Cei care încalcă aceste norme, trebuie să răspundă de faptele sale. În acest context se instituie răspunderea juridică care în dependență de anumite criterii și în dependență de ramirile de drept are mai multe forme. Dar pentru ca aceasta să fie aplicată este necesar să se evidențieze și să se respecte anumite condiții obligatorii cum ar fi fapta ilicită, consecințele negative, raportul de cauzalitate și vinovăția. Una din cele mai răspândite și discutabile forme ale răspunderii juridice este răspunderea juridică civilă ale căror condiții sunt asemănătoare cu cele ale răspunderii juridice, dar care dispun de particularități ce o deosebesc. Astfel, aceste condiții sunt: fapta ilicită, prejudiciul, raportul de cauzalitate și vinovăția. Deoarece foarte mult timp deși fiind în structura condițiilor la aplicarea răspunderii juridice civile, la aplicarea acesteia nu se ținea cont de vinovăție, adică nu se stabilea corelația dintre fapta ilicită și atitudinea psihică a autorului față de ea, în doctrină au apărut diverse opinii contraversate cu privire la această condiție și chiar opinia că nu mai este necesară această condiție la aplicarea răspunderii juridice civile. Fiind a patra condiție a răspunderii juridice civile astăzi atât în doctrina Republicii Moldova, cât și în practica judiciară ea este diminuată iar legislația deși o reglementează considerăm că nu în acea măsură deoarece practica mondială tot mai des recurge la o aplicare mai vastă a răspunderii juridice civile, fiind cea mai umană. Aceasta a trezit interesul nostru, dat fiind faptul, că noi considerăm că această condiție este nu numai necesară dar ar fi bine ca la aplicarea răspunderii juridice civile, la determinarea valorii prejudiciului să se țină cont și de gradele acesteia așa ca în dreptul penal. Astfel, actualitatea temei în cauză rezultă din necesitatea identificării tuturor particularităților vinovăției, condiție a răspunderii juridice civile și a garanțiilor juridice aplicabile vis-a-vis de vinovăție, racordarea reglementărilor naționale la cele internaționale, precum și efectuarea de propuneri *de lege ferenda* ce au ca scop de a aprofunda cunoașterea esenței vinovăției în calitate de condiție importantă în conținutul răspunderii juridice civile, totodată, de a prezenta noi soluții de cercetare și aplicare a vinovăției ca condiție a răspunderii juridice civile delictuale și contractuale în contextul economiei de piață.

Actualitatea tematicii supuse cercetării se justifică prin aspectul inovațional al subiectelor elucidate în lucrare care prin valoarea lor aplicativă vin să contribuie la dezvoltarea doctrinei naționale ce abordează vinovăția, condiție a răspunderii juridice civile, din varietatea dificultăților ce afectează aplicarea vinovăției, condiționate de lipsa unor reglementări în materie, care ar specifica particularitățile proprii a formelor vinovăției civile, ceea ce ar permite înlăturarea controverselor din practica judiciară referitoare la aplicarea vinovăției în domeniul litigiilor civile și economice.

Descrierea situației în domeniu și identificarea problemelor de cercetare. În Republica Moldova până la momentul de față nu a fost editată vre-o monografie dedicată exclusiv cercetării vinovăției, condiție a răspunderii juridice civile în aspect teoretico - practic. În cadrul tezei au fost analizate reglementările legislației naționale, cât și a celei străine în domeniul reglementării vinovăției, condiție a răspunderii juridice civile, au fost analizate cazuri din practica judiciară,

precum și studiată doctrina științifică. Lucrarea de față este una din primele cercetări științifice efectuate în baza atât lucrărilor doctrinarilor în domeniul științelor juridice, în special a dreptului civil, cât și lucrărilor practicienilor prezentate, practicii judiciare și în baza analizei aspectului economic al problemei date când se analizează vinovăția în cadrul răspunderii juridice civile contractuale. În calitate de suport teoretico-științific al prezentei investigații au servit lucrările unor doctrinari moldoveni, români, francezi, ruși și englezi. Dorim să menționăm câțiva autori ale căror opinii au fost luate în considerație cu precădere la elaborarea prezentei teze: I. Anghel, M.Eliescu, E.Cojocari, S.Băieșu, D.Baltag, L.Boilă, A.Bloșenco,, M.Eliescu, O.Pop, L.Pop, M.Jozon, T. Ungureanu, C.Stătescu, C.Bîrsan, C.Teleagă, G.Vintilă, R. Attree, D.Campbell, D.Fairgrieve, M. Faure, A. Geddes, J. Ghestin, W. Haemmel, A. Hendersin, W.Hewitt, Ch.Hodges, B.Starck, J.Stapleton, S.Taylor, G.Miller, J.Carbonnier, J. Kellam, P. Kelly, D. Keenan, С.Алексеева, Е. Суханов, А.Белякова, Л. Брославский, Р. Кравченко și alții.

Problemele de cercetare sunt axate pe mai multe direcții în vederea realizării unei cercetări științifice complexe teoretico-practice a vinovăția în cadrul răspunderii juridice civile în contextul dreptului internațional și a celui intern în vederea elucidării:

- a) prin ce se individualizează vinovăția în cadrul răspunderii juridice civile;
- b) diagnosticarea problemelor cu care se confruntă aplicarea vinovăției în cadrul răspunderii juridice civile și propunerea de soluții în vederea depășirii lor;
- c) identificarea carențelor legislative naționale și efectuarea de propuneri *de lege ferenda* orientate spre îmbunătățirea situației în aplicarea vinovăției în cadrul răspunderii juridice civile.

Scopul și obiectivele tezei.

Scopul principal al acestei investigații constă în efectuarea unei analize detaliate a cadrului legal național, al altor state, a doctrinei și practicii judiciare în materie de vinovăție, condiție a răspunderii juridice civile pentru a putea fi scoase în evidență cele mai stringente probleme care pot crea dificultăți în activitatea practică și în practica judiciară, precum și în oferirea unor soluții în acest sens pentru a preveni apariția diferitelor incidente ce ar afecta drepturile și obligațiile civile ale persoanelor. Întru realizarea acestui scop noi am propus să aprecieze aportul înaintașilor în materia dreptului civil cu privire la vinovăție, condiție a răspunderii juridice civile, cuprinse în izvoarele doctrinare ale clasicii și modernizmului dreptului civil și să ajusteze aceste investigații la reglementările actuale pentru a putea oferi unele soluții de îmbunătățire a cadrului legal național în domeniu.

Pentru realizarea scopului propus au fost conturate următoarele obiective:

- a) *Precizarea aspectelor teoretico-conceptuale privind particularitățile vinovăției, condiție a răspunderii juridice civile;*
- b) *Configurarea specificului vinovăției, condiție de aplicare a răspunderii juridice civile în contextul prezumției de nevinovăție reflectate în doctrina altor ramuri de drept;*
- c) *Studierea fundamentelor, conceptului vinovăției și practicii judiciare privind aplicarea vinovăției, condiție a răspunderii juridice civile;*
- d) *Profilarea cadrului instituțional și analiza particularităților al vinovăției, condiție a răspunderii juridice civile contractuale;*
- e) *Analiza particularităților și opiniilor controversate privind vinovăția, condiție a răspunderii juridice și propuneri de lege ferenda*

Metodologia cercetării științifice. În vederea realizării unei cercetări complexe a particularităților vinovăției condiție a răspunderii juridice civile am utilizat diferite metode de cercetare științifică: metoda istorică, metoda logică, metoda comparativă, metoda analizei sociologice indirecte, metoda prospectivă, în temeiul căreia s-a încercat de a face un bilanț al tendințelor de evoluție a vinovăției în calitate de condiție a răspunderii juridice civile în diferite țări europene; metoda istorică, utilizată pentru cercetarea genezei, originii și evoluției răspunderii juridice civile și a condiției sale vinovăția; metoda comparativă, prin intermediul căreia s-a efectuat o analiză a cadrului legal național în raport cu reglementările din unele coduri civile europene; metoda sistematică utulizată în cadrul studierii diferitelor norme juridice care reglementează vinovăția la aplicarea răspunderii juridice contractuale și delictuale, ea este indispensabilă pentru cercetarea vinovăției ca noțiune, indispensabilă la cercetarea modalităților și formelor acesteia, meritul ei constând în deplasarea accentului de la elemente constitutive la totalitate, etc.

Noutatea și originalitatea științifică reiese din însuși conceptul structural al lucrării, care prin varietatea subiectelor propuse cercetării reprezintă o primă încercare de a aborda anumite aspecte ale vinovăției - condiție de aplicare a răspunderii juridice civile, cum ar fi: conceptul și fundamentele vinovăției, condiție a răspunderii juridice civile; abordarea complexă a noțiunii și esenței și formelor vinovăției, drept condiție a răspunderii juridice civile; o nouă abordare a „vinovăției” în cadrul răspunderii civile contractuale și delictuale evidențiind particularitățile fiecăreia în parte etc., în conținutul ei inedit, concretizându-se în următoarele teze principale propuse pentru susținere:

- abordarea complexă a noțiunii și esenței vinovăției drept condiție a răspunderii juridice civile;
- pentru prima dată a fost pus în discuție principiul prezumției nevinovăției în dreptul civil în cadrul cercetărilor științifice a unei teze de doctorat.
- se prezintă o nouă abordare a „vinovăției” în cadrul răspunderii civile contractuale și delictuale. Grație fundamentării obiective, vinovăția există, acest element nu necesită a fi întrunit pentru survenirea răspunderii. La stabilirea compensației pentru prejudiciul moral, instanța va ține cont de gradul de vinovăție al persoanei, agentului economic, de gravitatea suferințelor fizice și psihice și de măsura în care această compensare poate aduce satisfacție prejudiciatului și mai ales consumatorului;
- un alt moment care demonstrează caracterul novator al tezei, rezidă în încercarea de a demonstra că există diferență între vinovăția, pentru care se aplică răspunderea juridică civilă delictuală și vinovăția pentru care se aplică răspunderea juridică civilă contractuală.
- un loc aparte în lucrare este dedicat practicii judiciare cu privire la cauzele civile care acordă atenție vinovăției la aplicarea răspunderii juridice civile atât contractuale, cât și delictuale.

Caracterul novator constă și în identificarea tuturor particularităților ce vizează esenței vinovăției ca condiție a răspunderii juridice civile, în conținutul ei inedit, fapt care a condus la evidențierea problemelor cu care se confruntă determinarea naturii ei juridice în ambele forme

ale răspunderii juridice civile, practica aplicării ei și practica judiciară, și efectuarea de propuneri de *lege ferenda* ce sunt îndreptate spre asigurarea eficienței aplicării răspunderii juridice civile, precum și să contribuie la completarea golurilor doctrinare cu unele subiecte și soluții cu caracter analitic în materie de vinovăție, condiție a răspunderii juridice civile.

Semnificația teoretică a tezei. Rezultatele cercetărilor au importanță metodologică la investigarea și dezvoltarea conceptului vinovăției – condiție a răspunderii juridice civile, atât la nivel de teorie generală, cât și la nivel de ramură dreptului civil. Concluziile și recomandările formulate, care am propus, pot fi utilizate în procesul perfectării legislației ce reglementează raporturile care apar în procesul reparării prejudiciilor. Pentru a percepe mai profund materia cercetată s-a făcut o analiză comparativă a doctrinei și a legislației statelor membre ale UE, rezultatele obținute vor putea contribui la dezvoltarea ramurii de drept și la perfecționarea legislației. Rezultate referitoare nemijlocit la tema cercetată au fost publicate în reviste specializate și au fost susținute la conferințe naționale și internaționale.

Sub aspect practic, au fost prezentate exemple din practica jurisprudenței naționale în acest domeniu, care în opinia noastră aprofundează aspectele teoretice în practică și, care de fapt asigură eficient apărarea drepturilor și intereselor cetățenilor. Cu o notă de optimism am dori să privim spre viitor și să credem că cetățeanul din Republica Moldova va ajunge la același nivel de cultură juridică ca cel european sau cel american. Drept urmare, prezenta teză cuprinde un studiu al celor mai importante probleme și aspecte ale reglementării juridice și anume a unei noi forme a instituției răspunderii juridice civile, astfel încât studiul efectuat poate servi ca suport la elaborarea legislației în domeniul vizat.

În ceea ce privește **valoarea aplicativă a tezei** considerăm necesar de a relata că prin alegerea temei și cercetarea acesteia s-a avut în vedere necesitatea informării teoreticienilor, a cercetătorilor, dar și a celor implicați direct în înfăptuirea actului de justiție, cu privire la dispozițiile legale aplicabile unor ipoteze de răspundere civilă delictuală obiectivă, și răspunderea contractuală, adică valoarea aplicativă a tezei constă în: sinteza practicii judiciare și perfecționarea legislației prin propuneri de *lege ferendă*. Soluțiile judiciare pronunțate în țările UE, analizate în cuprinsul studiului ar putea contribui în aprecierea noastră la crearea unei jurisprudențe unitare, temeinic ancorată în realitățile socio-juridice ale societății moderne, dar și la formarea unei noi concepții privind condițiile angajării răspunderii.

Lucrarea de față este una din primele cercetări științifice efectuate în baza atât lucrărilor doctrinarilor în domeniul științelor juridice, în special a dreptului civil, cât și lucrărilor practicienilor prezentate, practicii judiciare și în baza analizei aspectului economic al problemei date când se analizează vinovăția în cadrul răspunderii juridice civile contractuale. În calitate de suport teoretico-științific al prezentei investigații au servit lucrările doctrinarilor moldoveni, români, francezi, ruși și englezi.

Rezultatele științifice principale înaintate spre susținere:

1. Formularea bazelor conceptuale ale vinovăției, condiție a răspunderii juridice civile, studierea caracterelor specifice vinovăției din cadrul răspunderii juridice civile;
2. Identificarea formelor și particularităților vinovăției, condiție a răspunderii juridice civile constituie o premisă necesară pentru interpretarea și aplicarea corectă a legislației ce vizează răspunderea juridică civilă.

3. Cercetarea incursiunilor teoretice și practice asupra particularităților vinovăției la aplicarea răspunderii civile contractuale. Analizarea caracterelor specifice ale vinovăției în dependență de formele răspunderii juridice civile; caracterelor specifice ale vinovăției ca condiție a răspunderii juridice civile contractuale și delictuale;
4. Studiarea formelor specifice vinovăției - culpa, culpa gravă, dolul și a altor forme; prezentarea noii forme de vinovăție la răspundere prin prisma legislației naționale, europene cât și internaționale;
5. Determinarea esenței fundamentării obiective a vinovăției la răspunderea juridică civilă delictuală. Evidențierea carențelor legislative în domeniul reglementării vinovăției, condiție a răspunderii juridice civile și efectuarea de propuneri de *lege ferenda*.

Implementarea rezultatelor științifice. Rezultatele demersului științific au fost prezentate în cadrul mai multor conferințe internaționale și publicate în diverse reviste de specialitate, fapt ce a contribuit la îmbogățirea cadrului teoretic național privind vinovăția, condiție a răspunderii juridice civile. Propunerile de lege ferenda au fost înaintate Comisiei juridice a Ministerului Justiției, pentru a fi introduse unele modificări și completări în Codul civil al Republicii Moldova. De asemenea, concluziile generale și propunerile *de lege ferenda* pot fi utilizate în vederea perfecționării cadrului normativ național, elaborării de hotărâri explicative privind modul de interpretare a normelor ce reglementează vinovăția, condiție a răspunderii juridice civile, precum și în calitate de material didactic pentru instituțiile de învățământ.

Aprobarea rezultatelor științifice. Lucrarea a fost elaborată în cadrul Institutului de Cercetări Juridice și Politice al Academiei de Științe din Moldova, unde a fost analizată și prezentată spre susținere publică conform procedurilor regulamentare.

Unele dintre aspectele supuse cercetării în cadrul prezentei lucrări au fost elucidate în articole publicate în revistele de specialitate, altele fiind discutate în cadrul simpoziunilor și conferințelor științifice naționale și internaționale.

Publicații la tema tezei. Rezultatele cercetărilor efectuate și-au găsit reflectare în 7 lucrări științifice ale autorului publicate sub formă de articole în reviste de specialitate și în materialele conferințelor științifice naționale și internaționale.

Volumul și structura tezei. Teza (în volum 165 conținut de bază, total de 189 pagini) este structurată în funcție de scopul cercetării și obiectivele trasate și cuprinde: *Introducere* – care constituie o argumentare a actualității temei cercetate și a inovației științifice a acesteia; *patru capitole* – în care sunt examinate aspectele fundamentale ce țin de dezvoltarea detaliată a scopului și a obiectivelor enunțate în Introducere; *Concluzii generale și recomandări* – ce rezumă tezele fundamentale propuse ca rezultat al cercetării desfășurate și propunerile de rigoare pentru dezvoltarea legislației autohtone; *Bibliografie* din 238 titluri care cuprinde suportul documentar și doctrinar al tezei, declarația privind asumarea răspunderii și CV-ul autorului, Anexe.

Cuvinte cheie: vinovăția în dreptul civil, vinovăția condiție a răspunderii juridice civile, vinovăția civilă, dol, imprudență, neglijență, daune, vinovăția contractuală, vinovăția delictuală, culpa, greșeala, vina, intenție, eroarea, dispăgubiri, etc.

CONȚINUTUL TEZEI

În *capitolul întâi* intitulat „**Constatarea situației științifice în domeniul vinovăției, condiție de aplicare a răspunderii juridice civile**, s-a efectuat o analiză profundă a materialelor științifice ce au tangență cu tema tezei: articolelor, monografiilor, manualelor etc., publicate în țară și peste hotare. O deosebită atenție se atrage publicațiilor din ultimii ani. În rezultatul studierii literaturii de specialitate, se efectuează analiza comparativă a situației existente în domeniu, cu descrierea avantajelor și neajunsurilor, se formulează problema spre cercetare și direcțiile de soluționare. Se descriu scopul și obiectivele tezei. De asemenea, am prezentat dimensiunea istorică a problemei abordate. Capitolul analizat conține mai multe aspecte ale temei propuse grupându-le în patru paragrafe.

În paragraful, 1.1. cercetarea materialelor științifice și a actelor normative privind vinovăția, condiție de aplicare a răspunderii juridice civile, a fost analizată evoluția istorică a vinovăției, condiție de aplicare a răspunderii juridice civile. Analizând literatura de specialitate autohtonă am stabilit că foarte multe lucrări în Republica Moldova precum și în alte state, sunt consacrate cercetării vinovăției în dreptul penal. Este și explicabil acest fapt deoarece vinovăția în dreptul penal are o importanță mai mare accentuată la aplicarea pedepsei penale și tangență directă nu numai cu aplicarea răspunderii penale dar și cu aplicarea pedepsei care crește direct proporțional în dependență de forma și gradul vinovăției persoanei. Ca exemplu, putem evidenția un șir de lucrări mai recente ai autorilor din țară și altor state cum ar fi: D. Mîrzac (Mititelu) cu articolul ”Principiul răspunderii pentru fapta săvârșită cu vinovăție și principiul prezumției nevinovăției” [1,p.52].

Semnificația procesuală a recunoașterii vinovăției și a acordului învinuitului cu învinuirea adusă lui în istoria științei procesului penal rus, este studiată de A. Arhipov în articolul: Analiza experienței internaționale privind dovedirea vinovăției ucigașului în cazul lipsei cadavrului persoanei vătămate [2, p.49]; I. Gruntov cu articolul: ”Elemente psihologice și social-psihologice ale conținutului vinovăției și modelul legislativ al intenției” [3, p.42]. Autorul a evidențiat studiul asupra vinovăției în cadrul lucrărilor ce se referă la răspunderea juridică civilă, fie la una din formele acesteia din România. Astfel încă în anul 1946 în lucrarea savantului român Nicolae D.Ghimpa, Responsabilitatea civilă delictuală și contractuală, se examinează și vinovăția drept condiție a acesteia. În această lucrare noi am delimitând cele două forme ale răspunderii civile evidențiază și criteriile de delimitare a vinovăției în cele două forme [4, p. 62-78].

Prezintă un interes deosebit lucrarea dnului Dogaru I. Valențele juridice ale voinței [5, p.43], în care autorul face o tangență dintre vinovăție și voință. Din autorii români mai recentți (anul 1999) î-l putem evidenția autorul Romoșan Ioan-Dorel care a scris o lucrare consacrată vinovăției, drept element al răspunderii juridice civile reglementată în legislația din România [6, p.351]. Acest autor practic a fost primul care a făcut o cercetare integrală și multiaspectuală a vinovăției în dreptul civil din România. În lucrare se constată că în dreptul civil, vinovăția este element esențial al răspunderii, ea transformă ilicitul în imputabil, însă datorită complexității extraordinare a vieții sociale căreia îi vine în întâmpinare norma juridică civilă, nu se poate explica întotdeauna și evidenția suficient de clar prezența factorului subiectiv reproșabil în cadrul conduitelor umane. Noi am arătat că literatura de specialitate și practica judiciară au căutat soluții care să dea răspuns la asemenea întrebări, arătându-se că n-ar fi nici moral, nici drept ca autorul

faptei ilicite, care are posibilități materiale, să nu participe, măcar în parte, la repararea prejudiciului. Noi abordăm și alte probleme referitoare la vinovăție din dreptul civil. Se evidențiază o lucrare mai recentă a autoarei Boilă Lacrima Rodica, în care deși accentul se pune pe cercetarea răspunderii juridice civile delictuale subiective, totuși în lucrare destul de minuțios este cercetată și vinovăția în calitate de element al acesteia [7, p.33-127].

Prezintă un mare interes și articolul științific al autoarei Lacrima Bianca Boilă: Vinovăția, fundament al răspunderii juridice civile, în ambele sale forme, în textul noului Cod civil român, ca și în ale codului precedent. În acest studiu autoarea analizează problema vinovăției civile, în cele două forme (delictuală și contractuală) apreciind că selectarea liniilor directoare al Codului civil român din amalgamul soluțiilor jurisprudențiale și orientărilor doctrinare este deosebit de importantă. Cercetarea textelor Codurilor civile aduce în discuție o temă actuală dezbătută în doctrina contemporană, dispoziția unității și armoniei răspunderii civile fundamentale în mod tradițional pe culpă. Coexistența ipotezelor de răspundere civilă subiectivă cu cele fundamentale pe ideea de risc, garanție sau echitate în condițiile societății moderne demonstrează creșterea rolului reparator al răspunderii civile, în detrimentul celui sancționator. Atenția se concentrează asupra poziției victimei, pentru a fi despăgubită, fiind mai puțin important în domeniul răspunderii civile, sancțiunea aplicabilă făptuitorului. În finalul studiului, autoarea și-a exprimat convingerea că în perioada dificultăților inerente, în mod indiscutabil, la acest moment, culpa rămâne încă ”eterna doamnă a răspunderii civile delictuale” [8, p.151].

Prezintă un interes deosebit lucrările d-lui Baltag D. privind răspunderea juridică în care se referă și la vinovăție condiție a acesteia [9, p.]. Spre deosebire de lucrările menționate în lucrarea de față noi propunem scopul de a cerceta aspectul mai îngust al noțiunii de vinovăție și anume în calitate de condiție sau element al răspunderii juridice civile, deși autorul cercetează doctrina altor state privind analiza unor aspecte ale noțiunii de vinovăție în dreptul civil, o face cu predominanță în temeiul legislației, doctrinei și practicii judiciare din Republica Moldova. Am stabilit că în Republica Moldova nu s-a scris nici o monografie dedicată vinovăției în dreptul civil, sau „vinovăției, drept condiție a răspunderii juridice civile”, nu există astfel de monografii consacrate vinovăției altor domenii sau ramuri de drept. Nu există nici lucrări de cercetare științifică consacrate integral vinovăției drept condiție a răspunderii juridice civile.

În paragraful 1.2. intitulat: Prezumția nevinovăției în dreptul civil și în alte ramuri de drept: aspect comparat, autorul face o comparație a reglementărilor prezumției nevinovăției în dreptul civil, penal, constituțional, administrativ și contravențional, stabilind că sunt atât asemănări, cât și deosebiri. Am evidențiat particularitățile acestei în dependență de ramura dreptului, menționează tendințele de constituționalizare a dreptului public și a celui privat, extinse în doctrina europeană, care l-a determinat să facă o analiză a reglementărilor legislației naționale în acest domeniu pentru a stabili finalitățile juridice ale garanțiilor constituționale în materie de vinovăție în dreptul civil. Apreciind finalitățile juridice ale acestei garanții constituționale, noi am stabilit că prevederile de la art.21 din Constituția Republicii Moldova ar putea crea în practică unele dificultăți ce țin de realizarea în mod corespunzător a acestui drept fundamental în cadrul relațiilor civile, ceea ce, în consecință, ar putea servi drept temei de invocare a excepției de neconstituționalitate a unor reglementări din Codul civil sau din alte legi organice ce-și pot extinde efectele asupra acestui drept. Vinovăția este una din condițiile sau elementele necesare tuturor formelor răspunderii juridice prevăzută de teoria dreptului atât la nivel național, cât și la nivel

internațional care este strâns legată de prezumție care în unele ramuri de drept este stabilită la nivel de principiu, și care variază de la formă la formă.

Prezumția de nevinovăție a fost înscrisă în art. 14 pct. 2 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice; în Convenția europeană de apărare a drepturilor omului (1950), în actele internaționale menționate mai sus la care și Republica Moldova este parte [10, p.187-190]. Deci, unul din principiile răspunderii juridice specific și pentru formele acesteia este principiul prezumției de nevinovăție, esența căruia variază în dependență de formă și de alte criterii importante. Astfel, unii autori stabilesc o interdependență a acestui principiu de principiul răspunderii pentru fapta săvârșită cu vinovăție întrucât respectarea celui de-al doilea duce implicit la respectarea celui dintâi. Spre exemplu, D. Mîrzac consideră că, dacă ne orientăm spre prezumția de nevinovăție a persoanei, este sigur categoric că se va răspunde exclusiv pentru faptele ilicite comise cu una din formele de vinovăție reglementate de lege. De aici, continuă ea, rezultă altă concluzie relevantă pentru principiul răspunderii pentru vinovăție, și anume aceea concluzie conform căreia doar constatarea comiterii faptei încriminate de lege și de care persoana se dovedește a fi vinovată reprezintă condiții de tragere la răspundere, însă atîta timp, cît persoana are doar reprezentarea imaginară a unor fapte ilicite, ea va beneficia de prezumția de nevinovăție și nicidecum nu va putea fi trasă la răspundere. Or, respectarea principiului prezumției de nevinovăție implică automat respectarea și a principiului răspunderii, exclusiv pentru faptele comise cu vinovăție și nu pentru ideile pe care le are vis-a-vis de un fenomen ilicit [11, p.51].

În paragraful 1.3. intitulat: Formularea problemei de cercetare, identificarea scopului și trasarea obiectivelor. *Obiectul principal de cercetare:* vinovăția, condiție de aplicare a răspunderii juridice civile. Se menționează că lucrarea aduce în discuție problemele ce țin de vinovăție, condiție a răspunderii juridice civile. Una din problemele mai importante abordate în lucrare este sinteza analitică a celor mai importante momente care poartă un caracter noțional, dat fiind faptul că țin de anumite aspecte teoretice și practice ale vinovăției, condiție a răspunderii juridice civile care pînă în prezent nu și-au găsit o reflectare corespunzătoare în literatura de specialitate, iar prin abordarea lor am intenționat să acoperim acest gol analitic din doctrina autohtonă și să oferim unele soluții teoretice și practice care prin valoarea lor analitică vor contribui la dezvoltarea doctrinei naționale și cizelarea legislației în domeniu. Totodată se va investiga nu doar aspectul de drept material, ci și aspectul drept procedural. Noi propunem ca scop de a analiza, critica și formula propuneri de lege ferenda, în materie de vinovăție, condiție a răspunderii juridice civile, fiind trasate următoarele direcții de cercetare:

a) *Precizarea aspectelor teoretico-conceptuale privind particularitățile vinovăției, condiție a răspunderii juridice civile.*- de a prezenta o retrospectivă a evoluției vinovăției, condiție de aplicare a răspunderii juridice civile;- de a expune abordările doctrinare naționale și străine cu referire la vinovăție, condiție de aplicare a răspunderii juridice civile;- de a analiza caracterele specifice vinovăției, condiție de aplicare a răspunderii juridice civile;- de a analiza formele vinovăției, condiție de aplicare a răspunderii juridice civile;

b) *Configurarea specificului vinovăției, condiție de aplicare a răspunderii juridice civile.*- de a analiza prezumția de nevinovăție în dreptul civil; - de a analiza prezumția de nevinovăție în dreptul penal; -de a analiza prezumția de nevinovăție în dreptul constituțional; - de a analiza prezumția de nevinovăție în dreptul administrativ și contravențional;- de a analiza prezumția de nevinovăție: aspect comparat.

c) Analiza particularităților vinovăției, condiție de aplicare a răspunderii juridice civile contractuale: - a evidenția particularitățile vinovăției la aplicarea răspunderii civile contractuale.- a analiza formele vinovăției contractuale: dolul și culpa sau greșala,- a analiza practica judiciară civilă privind importanța vinovăției la examinarea litigiilor civile.

d) Analiza particularităților vinovăției, condiție de aplicare a răspunderii juridice civile delictuale.- de a determina rolul vinovăției în raport cu alte condiții ale răspunderii juridice civile delictuale. - de a analiza particularitățile reglementării vinovăției la aplicarea răspunderii civile delictuale,- de a analiza vinovăția, condiție a răspunderii civile delictuale în doctrina contemporană a diferitor state (română, franceză, germană, rusă etc.)- analiza comparativă a vinovăției civile delictuale și a vinovăției penale.- de a analiza practica judiciară privind aplicarea vinovăției la examinarea litigiilor civile delictuale

e) Profilarea cadrului instituțional al vinovăției, condiție de aplicare a răspunderii juridice civile contractuale

f) Analiza de drept comparat și propuneri de lege ferenda:- de a determina modul în care reglementările naționale în domeniul vinovăției, condiție de aplicare a răspunderii juridice civile sunt conformate lu cele internaționale;- de a contribui la interpretări și propuneri de *lege ferenda pentru îmbunătățirea cadrului normativ național ce reglementează* vinovăția, condiție de aplicare a răspunderii juridice civile.

În concluzie la acest capitol, menționăm că analiza situației științifice în legislația ce reglementează vinovăția, condiție a răspunderii juridice civile a fost axată pe baza empirică a prezentei lucrări, iar sursele doctrinare în care sunt tratate unele aspecte ale acestei teme au fost selectate și utilizate în funcție de esența subiectelor cuprinse în fiecare capitol. Reeșind din suportul analitic al lucrării, s-a constatat că în literatura de specialitate națională și în cea străină nu sunt suficient studiate problemele ce țin de vinovăție, condiție a răspunderii juridice civile. În spațiul științific, cu precădere în cel autohton, lipsesc abordări doctrinare complexe ale vinovăției, condiție a răspunderii juridice civile. Rezultatele aplicate în cadrul capitolului tezei se regăsesc în cadrul a 2 articole științifice [12].

Capitolul 2, intitulat: Conceptul și fundamentele vinovăției, condiție de aplicare a răspunderii juridice civile are un caracter teoretic și este consacrat în special prezentării conceptului și fundamentului vinovăției, condiție a răspunderii juridice civile, particularitățile formelor vinovăției – culpa și dolul, de asemenea se cercetează și gradele vinovăției, delimitării vinovăției din cadrul răspunderii juridice civile delictuale de cea contractuală. Se cercetează conotoriile analitice asupra definițiilor legale și doctrinare privind vinovăția, condiție a răspunderii juridice civile, se fac dezbateri pe marginea unor opinii contradictorii evidențiindu-se și punctul nostru de vedere, se studiază caracterele psihologice specifice vinovăției, condiție a răspunderii juridice civile.

Din analiza literaturii de specialitate autohtone, a altor state, articolelor ce reglementează vinovăția autorul ajunge la concluzia că în Codul civil al Republicii Moldova sunt prevederi referitoare la vinovăție la stabilirea răspunderii civile (art.603),(art.1398), însă este necesar să se concretizeze prin definiții atât noțiunea, cât și formele vinovăției: dolul și culpă, corelația lor. Astfel se recomandă o definiție a vinovăției după cum urmează: Vinovăția, condiție a răspunderii juridice civile, se manifestă

prin atitudinea psihică a persoanei față de fapta cauzatoare de prejudicii și consecințele acesteia. Ea poate fi în formă de dol sau culpă [13, p. 31].

O analiză sumară a definițiilor, făcută de către autorul D.Baltag, referitoare la vinovăție denotă că toate acestea - cu unele deosebiri de nuanță - încearcă să demonstreze că problema abordată este în primul rând de factură psihologică. Într-adevăr, vinovăția are un conținut psihologic și, în consecință, ea se poate pune și cerceta ca problemă numai în legătură cu acțiunile sau inacțiunile conștiente ale omului. E știut că orice acțiune sau inacțiune conștientă a individului uman se definește pe plan psihologic prin voință și conștiință [14, p.19]. Noi susținem această opinie, care este analizată în paragraful 2.3.: Particularitățile caracterelor psihologice specifice vinovăției, condiție a răspunderii juridice civile, și în care ajungem la concluzia că conținutul psihologic și cel social al vinovăției sunt inseparabile; ele formează o unitate indisolubilă, iar această unitate dă vinovăției semnificația juridică de condiție și temei al răspunderii juridice și al răspunderii juridice civile. Capitolul se finisează și cu alte concluzii importante.

În Capitolul 3, intitulat: Incursiuni teoretice și practice asupra particularităților vinovăției – condiție a aplicării răspunderii civile contractuale, se evidențiază și se analizează particularitățile vinovăției la aplicarea răspunderii civile contractuale se combat opiniile contradictorii a doctinarilor privind formele vinovăției contractuale: dolul și culpa sau greșala, și se propun definiții proprii acestor forme, se analizează, reglementarea vinovăției în diferite categorii de contracte și practica judiciară civilă privind aprecierea vinovăției la examinarea litigiilor civile contractuale. Se accentuează atenția asupra particularităților vinovăției din cadrul răspunderii juridice civile contractuale în dependență de diferite categorii de contracte. De asemenea, un loc deosebit în acest capitol îi este oferit prezentării conceptului fundamentării obiective a vinovăției. Se face o analiză a practicii judiciare din domeniu.

Paragraful 3. 2. este consacrat opiniilor contradictorii privind formele vinovăției, condiție a răspunderii juridice civile contractuale: dolul și culpa sau greșala. Noi am accentuat că noțiunea de vinovăție își are o reglementare fundamentală în legea fundamentală a statului Republica Moldova. Această condiție stabilită în conținutul Constituției, este formulată în felul următor:” orice persoană acuzată de un delict este prezumată nevinovată pînă cînd vinovăția sa va fi dovedită în mod legal, în cursul unui proces judiciar public, în cadrul căruia i s-au asigurat toate garanțiile necesare apărării sale [15, p.2]. Ea este o condiție specifică tuturor formelor de răspundere, dar reglementarea și practica aplicării este diferită.

Totodată trebuie de accentuat că atît doctrina [16, p.19], cît și practica examinării și soluționării litigiilor civile și economice se acordă tot mai puțină atenție vinovăției cu toate că noi considerăm că importanța ei la aplicarea pedepselor și în aceste cazuri este necesar să crească. În literatura de specialitate a diferitor țări perindă mai multe opinii referitoare la vinovăție sau culpă. Astfel doctrina franceză cunoaște două teorii după care, prima, teoria dualității culpelor, promovată de glosatori, Pothier și comentatorii codului civil a lui Napoleon, care susțin că între răspunderea civilă contractuală și cea delictuală există deosebiri fundamentale anume care reiese din noțiunea de culpă [17, p.379]. Teoria a doua, teoria unității culpelor, lansată de Lebrun, susținută de M. Planiol și G. Ripet, consideră că între cele două forme de răspundere civilă nu există deosebiri esențiale [18, p.285-287]. Noi susținem părerea

despre deosebiri adică teoria dualității culpelor, și pe parcursul studiului ne vom stăruia să demonstrăm aceasta.

În doctrina civilă română sub noțiunea de vinovăție apare, noțiunea de culpă, care se subînțelege atitudinea persoanei față de fapta săvârșită, culpa având un caracter subiectiv. Există mai multe definiții aduse acestei noțiuni. La C. Stătescu și C. Bîrsan: "vinovăția reprezintă atitudinea psihică pe care autorul a avut-o la momentul săvârșirii faptei ilicite, sau mai exact, la momentul imediat anterior săvârșirii acesteia, față de fapta și urmările acestuia." Ca prim factor al atitudinii psihice apare, așadar, factorul intelectual de conștiință, care se realizează ca proces intern, psihic, de prefigurare a unor scopuri, a mijloacelor și posibilităților de atingere a acestor scopuri, de transformare a scopurilor în motivații ale unor conduite posibile, de prefigurare a raporturilor de cauzalitate dintre acțiunile posibile și urmările acestora, de comparare a propriilor interese cu interesele celorlalți membri ai societății, de comparare a condițiilor posibile cu cerințele ordinii de drept, ale normelor legale și ale regulilor de conviețuire socială [19, p.176].

În doctrina rusă, deasemenea, lipsește o opinie unică referitoare la vinovăție. Astfel, cercetătorul, Matveev G.C. definește vina ca o atitudine a vinovatului față de încălcarea legislației civile în formă de intenție sau imprudență [20, p.178]. Savantul Ioffe O. S., consideră că vinovăția este nu numai atitudinea persoanei față de fapta săvârșită dar și față de consecințe, adică față de prejudiciul cauzat [21, p.128]. Menționăm că în dreptul civil, condiția subiectivă a răspunderii este desemnată prin termenul «culpă». Este necesar de evidențiat faptul, că în teoria generală a dreptului, dreptul penal, dreptul administrativ, dreptul muncii prin culpă se înțelege săvârșirea unei fapte ilicite fără intenție, adică prin imprudență sau neglijență. În toate aceste ramuri de drept, latura subiectivă a răspunderii juridice este exprimată prin termenul generic de «vinovăție», noțiune care desemnează, deopotrivă, intenția și culpa propriu-zisă [22, p.31].

Pentru a stabili care denumire este mai corectă am analizat caracterele specifice vinovăției din dreptul civil constatând că în doctrina civilă sub noțiunea de vinovăție apare și noțiunea de culpă, greșală prin care se subînțelege atitudinea persoanei față de fapta săvârșită, toate având un caracter subiectiv. Deci, componentele vinovăției nu diferă de cele care constituie substratul psihic comun oricărei acțiuni umane. Cel care săvârșește o faptă ilicită se folosește de aceleași procese, pe care le pune în mișcare atunci când săvârșește o faptă laudabilă. Deci, nu diferă mecanismul neurofiziologic și modul de dirijare a acestuia. Totuși în acest sens unii autori la care ne raliem evidențiază anumite caractere specifice vinovăției. Astfel am putea evidenția următoarele caractere: intelectual, volitiv, exterioritiv. Prezența caracterului intelectual, în calitate de caracter al vinovăției, presupune conștiința", având un rol fundamental în cadrul proceselor de cunoaștere și a celor voliționale". Spre deosebire de actul inconștient, actul voluntar implică interpunerea între stimuli și răspuns a unor structuri specifice cu funcții mediatorii și reglatorii" [23, p.47].

Omul trebuie să-și de-a seama că faptele sale sunt de natură să vătămă drepturile subiective ale celorlalți membri ai societății, adică trebuie să aibă conștiința caracterului antisocial al conduitei sale. Evidențiind caracterele vinovăției, noi susținem că caracterul volitiv, reprezintă o activitate psihică îndreptățită spre atingerea unor scopuri, care presupune deliberarea și decizie pentru un anumit comportament de urmat. Individul reacționează la mediul ambiant, iar prin actul său voluntar se exprimă nevoia acestuia, de a regula eventualele rupturi ale

echilibrului dintre organism și mediu [24, p.58-59]. Deci, factorul volitiv este precedat de factorul intelectual, acesta din urmă constituind premise celui dintâi [25, p.40]. Din alte poziții se referă la caracterele conținutului vinovăției în temeiul teoriei psihologice savantul Baltag D. Astfel dumnealui exprimând, poziția subiectivă a persoanei față de consecințele negative pentru societate ale faptei sale, vinovăția înglobează în conținutul său procesul psihic care precede sau însoțește consumarea conduitei ilicite. Un individ aflat în deplinătatea facultăților mintale este în măsură să conceapă și să aprecieze caracterul ilicit al acțiunii sale și urmările negative aferente ei. Pe de altă parte, deși existența omului în viața socială este relativ determinată, el are totuși posibilitatea să aleagă între multe feluri de a acționa [26, p.18].

Particularitățile intenției au fost relevate în opiniile mai multor autori. Analizând aceste opinii conchidem că intenția, ca formă a vinovăției, se caracterizează printr-un complex de factori psihici, între care cunoașterea caracterului antisocial al faptei, reprezentarea și acceptarea urmărilor ei negative au un rol esențial și definitoriu pentru specificitatea conținutului său. Astfel, Francisco Carrara, exponent al doctrinei clasice penale, abordând problema elementelor intenției, preciza că acestea sunt în număr de patru, și anume: cunoașterea legii; prevederea rezultatului actului voit; libertatea de alegere și voința agentului de a acționa [27, p.174]. Susținem și ne alăturăm opiniilor autorilor citați. Menționăm că evidențiind particularitățile vinovăției este important de accentuat că în doctrină există definiția specifică adusă vinovăției din cadrul relațiilor contractuale. Astfel, vinovăția civilă contractuală se consideră atitudinea subiectivă responsabilă a debitorului obligației contractuale față de fapta sa ilicită (și urmările acesteia) constând în neexecutarea, executarea necorespunzătoare sau prin întârziere a obligației care îi incumbă. Vinovăția se consideră latura subiectivă a faptei debitorului contractual [28, p.199].

Codul civil al Republicii Moldova reglementează vinovăția ca o condiție necesară stabilită debitorului accentuând în care forme ale vinovăției apare răspunderea acestuia. Astfel art. 603 prevede că, debitorul poartă răspundere numai pentru dol (intenție) sau culpă (imprudență sau neglijență) dacă legea sau contractul nu prevede altfel sau dacă din conținutul sau natura raportului nu reiese altfel. Punctul (2) al art.603 accentuează că este nulă orice stipulație care îl eliberează anticipat pe debitor de răspundere în caz de dol sau culpă gravă. Art.604 din CC RM stipulează că debitorul răspunde pentru vina reprezentantului lui în aceeași măsură ca pentru propria vină. Această prevedere ne evidențiază situația în care debitorul răspunde nu numai pentru fapta sa proprie, dar și pentru fapta altuia. Deci, această prevedere și altele din codul civil, despre care vom discuta în continuare ne arată că răspunderea contractuală la capitolul vinovăția are o reglementare expresă mai amănunțită decât cea delictuală, adică aplicarea acesteia depinde de forma sau gradele vinovăției.

O altă particularitate vădită a vinovăției din cadrul relațiilor contractuale este necesitatea existenței unui contract încheiat în conformitate cu toate prevederile legale de valabilitate a acestuia. Deci, contractul de fapt este principala particularitate, care este o vinovăție modulată de contract adică ea depinde de condițiile de validitate a contractului. Și aici, consideră autorul, este important să concretizăm că gradele de vinovăție variază de la contract la contract. Dispune de o particularitate vinovăția ca element sau condiție a răspunderii juridice civile contractuale și prin aceea că la repararea prejudiciului cauzat de cel vinovat se ține cont și de vina celui prejudiciat. Astfel articolul 612 CC RM prevede că: dacă la nasterea prejudiciului sau a unei alte

obligații de compensare a concurat vinovăția celui îndreptățit la despăgubire sau la compensare, existența și întinderea obligației de despăgubire sau de compensare, depind de împrejurări și, în special, de măsura în care prejudiciul este cauzat de o parte sau de cealaltă parte. Dispoziția alin.(1) se aplică și atunci când vinovăția celui prejudiciat se restrânge la faptul că el a omis să preîntâmpine sau să diminueze prejudiciul.

În paragraful 3.3: Reglementarea formelor vinovăției în diferite categorii de contracte, am analizat CC RM și am sesizat că, legea reglementează în anumite materii, unele derogări de la principiile expuse cu privire la vinovăția contractuală, fie agravând răspunderea debitorului, fie atenuând răspunderea acestuia sau chiar exonerându-l de răspundere. Acest lucru este făcut, avându-se în vedere natura contractului sau chiar esența lui, ori în considerarea normelor de conviețuire socială, moralei sau, în sens larg, a ordinii publice.

Deoarece normele juridice care reglementează condițiile răspunderii civile contractuale au un caracter supletiv, în principiu, părțile pot deroga de la ele, cu anumite excepții. Astfel, părțile pot încheia convenții cu privire la răspundere, înainte de producerea prejudiciului, prin care se poate agrava, înlătura sau restrânge răspunderea debitorului. În doctrină, convențiile cu privire la răspundere au fost grupate în trei categorii: 1) convenții exoneratoare de răspundere; 2) convenții care limitează răspunderea; 3) convenții prin care se agravează răspunderea [29, p.345]. Convențiile care exonerează în întregime pe debitor de răspundere, se apreciază că ele pot interveni numai în cazul în care culpa debitorului îmbracă forma neglijenței sau a imprudenței. Ele nu pot interveni pentru cazurile în care vinovăția debitorului îmbracă forma intenției, deoarece, se apreciază în doctrină, că, într-o asemenea situație, convenția este contrară ordinii publice și normelor moralei [30, p.183].

Convențiile prin care se limitează răspunderea sunt, de asemenea, aplicabile doar pentru cazurile în care vinovăția debitorului îmbracă forme neintenționate (neglijență, imprudență) nu și pentru vinovăția gravă, în forma intenției. În sfârșit, convențiile care agravează răspunderea presupun angajamentul debitorului de a răspunde, acolo unde legea exonerează de răspundere. Spre exemplu, debitorul se obligă să răspundă și pentru situațiile de caz fortuit sau forță majoră [31, p.296]. Noi considerăm că, convențiile prin care se tinde a se exonera de răspundere debitorul, sau prin care se atenuază răspunderea acestuia, sunt de natură să încurajeze neglijența debitorului și de aceea trebuie privite cu multe rezerve [32, p.256]. În literatura de specialitate, unii autori consideră că sunt absolut nule convențiile prin care este exonerat în întregime debitorul contractual, deoarece ele ar fi o dovadă de lipsă de angajament juridic din partea acestuia [33, p.327]. Aceste concepții nu pot fi permise, deoarece nu există un text legal, cu valoare de principiu, care să interzică expres exonerarea totală a debitorului, printr-o convenție de nerăspundere încheiată anterior producerii prejudiciului. Există numai prevederi cu caracter particular, în diferite materii, cum este cazul potrivit căruia este nulă convenția prin care vânzătorul ar fi exonerat de răspundere pentru evicțiunea rezultată din fapta sa proprie. Prin urmare, exonerarea totală de răspundere a debitorului, prin intermediul clauzelor de nerăspundere, este posibilă, cu excepția materiilor unde legea interzice expres acest lucru.

De altfel, așa cum s-a arătat, convențiile cu privire la răspundere nu afectează în nici un fel obligația inițială asumată de debitor. Debitorul poate executa obligația în mod valabil, indiferent de convențiile cu privire la răspundere încheiate. În cazul anumitor categorii de

contracte, care privesc transmiterea dreptului de proprietate asupra unui bun mobil sau imobil (vânzarea - cumpărarea, donația) sau a dreptului de folosință (locațiunea, comodatul) ori executarea unor lucrări, se pune problema răspunderii debitorului pentru viciile lucrului. În concluzie autorul stabilește că vinovăția sau culpa este condiția care întotdeauna însoțește răspunderea civilă contractuală, cu excepția cazurilor în care debitorul a promis expres repararea prejudiciului și pentru cazurile unde legea exonerează de răspundere. Este vorba despre agravarea răspunderii civile contractuale, care este posibilă, deoarece normele juridice care disciplinează răspunderea civilă contractuală au un caracter supletiv. Noi susținem, că, și în aceste situații, răspunderea civilă are tot un fundament subiectiv, deoarece ea este condiționată de voința părții contractante care a acceptat în mod expres să răspundă, chiar în cazul în care prejudiciul nu se datorează culpei sale. Admisibilitatea clauzelor cu privire la răspunderea contractuală are atât virtuți, cât și defecte. Clauzele de răspundere extensive (care agravează răspunderea) trec asupra debitorului sarcina tuturor cazurilor fortuite sau numai a unora dintre ele. În cele din urmă, clauzele de agravare a răspunderii substituie obligațiile de mijloace cu cele de rezultat. Clauzele limitative de răspundere sau de non-responsabilitate sunt admisibile, datorită libertății contractuale, însă întrebuițarea lor poate genera abuzuri, atunci când, în unele contracte (obligatorii, de adeziune), sunt impuse în condiții leonine. Într-o asemenea situație, ele constituie o amenințare la adresa bunei-credințe, deoarece pot favoriza neglijența debitorilor.

O importanță deosebită acordăm analizei practicii judiciare, astfel paragraful 3.4. intitulat: Practica judiciară civilă privind aprecierea vinovăției, condiție a răspunderii contractuale, la examinarea litigiilor civile ce reies din contracte prin care și-a dorit să țină cont de faptul că dreptul la un proces echitabil, consfințit în articolul 6 din Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, coroborat cu accesul liber la justiție și prezumția nevinovăției - drepturi fundamentale prevăzute în articolele 20 și 21 din Constituție -, enunță preeminența dreptului. Unul dintre elementele fundamentale ale preeminenței dreptului este principiul securității raporturilor juridice, care înseamnă, între altele, că o soluție definitivă a oricărui litigiu, inclusiv de natură penală sau civilă, nu trebuie rediscutată. Acest principiu arată că nici o parte la proces nu este în drept să solicite reluarea procesului de judecată în scopul unei noi soluționări a cauzei după ce hotărârea a devenit definitivă și irevocabilă.

Din generalizarea practicii judiciare respective se poate constata faptul că instanțele judecătorești naționale aplică în general corect legislația privind încheierea, modificarea, executarea, declararea nulității și rezoluțiunea contractelor de asigurare obligatorie și facultativă însă la aplicarea răspunderii civile contractuale nu țin cont de vinovăție în calitate de condiție a acesteia deși legea cu privire la asigurări, alte acte normative, dispun de reglementări exprese cu privire la vinovăție. Nu se evidențiază în deciziile de judecată, stabilirea elementelor răspunderii (existența prejudiciului, fapta ilicită, legătura causală dintre faptă și prejudiciu și vinovăție [34, 19].

Capitolul 4 intitulat: Particularitățile vinovăției, condiție a răspunderii juridice civile delictuale, prezintă analiza condiției vinovăției delictuale cu caractere specifice ce impun pentru a fi antrenată răspunderii civile delictuale. De asemenea, sunt analizate particularitățile vinovăției la aplicarea diferitor forme a răspunderii juridice civile delictuale. Nu lipsește analiza comparată a doctrinei celor două sisteme de drept, totodată, fiind prezentată și jurisprudența

Curții Europene de la Luxemburg cu privire la transpunerea, interpretarea și aplicarea prevederilor Directivei în ordinea juridică internă a statelor membre a Uniunii Europene.

În acest capitol noi într-un paragraf aparte evidențiam considerații generale privind particularitățile vinovăției, condiție a răspunderii juridice civile delictuale. Astfel, al.1 al articolului stabilește că cel care acționează față de altul în mod ilicit, cu vinovăție este obligat să repare prejudiciul patrimonial, iar în cazurile prevăzute de lege, și prejudiciul moral cauzat prin acțiune sau omisiune. Alin. (2) al art.1398 al CC RM prevede că prejudiciul cauzat prin fapte licite sau fără vinovăție se repară numai în cazurile expres prevăzute de lege [35]. Deci, potrivit regulii generale, răspunderea delictuală se antrenează pentru cauzarea prejudiciului printr-o faptă vinovată. Răspunderea delictuală pentru prejudiciul cauzat întâmplător, adică fără vinovăție, se admite prin excepție în cazurile prevăzute expres de lege. Răspunderea civilă a statului se angajează indiferent de vinovăția persoanelor cu funcții de răspundere din cadrul organelor de acheta și judecată. Aceasta nicidecum nu înseamnă că această condiție nu prezintă importanță pentru delictul în cauză. Vinovăția acestor persoane trebuie constatată, pentru aceasta este necesar a înainta acțiune de regres [36, p.27].

În concluzie am accentuat că pentru angajarea răspunderii civile pentru fapta proprie este necesar ca autorul faptei să aibă discenământ, să existe prejudiciul, să existe vinovăția autorului și raportul de cauzalitate dintre prejudiciul cauzat și fapta ilicită. Răspunderea civilă delictuală pentru fapta proprie are ca scop repunerea patrimoniului persoanei prejudiciate în situația anterioară, prin înlăturarea tuturor consecințelor dăunătoare ale faptei ilicite. Un moment important la angajarea răspunderii civile delictuale pentru fapta proprie este stabilirea caracterului ilicit al acțiunilor persoanei vinovate. Pentru aplicarea răspunderii civile delictuale pentru fapta proprie sunt necesare toate cele patru condiții specifice acesteia. Pentru a putea fi aplicată victima trebuie să aducă dovezi care confirmă condițiile necesare. Dovezile se fac prin orice mijloace de probă prevăzute de lege inclusiv proba cu martori. După cum s-a menționat, în dreptul civil, condiția subiectivă a răspunderii este desemnată prin termenul «culpă».

Este necesar de evidențiat faptul, că în teoria generală a dreptului, dreptul penal, dreptul administrativ, dreptul muncii prin culpă - se înțelege săvârșirea unei fapte ilicite fără intenție, adică prin imprudență sau neglijență. În toate aceste ramuri de drept, latura subiectivă a răspunderii juridice este exprimată prin termenul generic de «vinovăție», noțiune care desemnează, deopotrivă, intenția și culpa propriu-zisă. Având în vedere faptul, că termenul de culpă nu poate cuprinde în conținutul acestei noțiuni toate formele condiției subiective a răspunderii civile, în literatura de specialitate s-a propus înlocuirea lui cu termenul de «greșeală».

Pentru a stabili mai corect natura juridică a vinovăției noi în paragraful 4.2. analizăm specificul vinovăției civile în raport cu alte condiții ale răspunderii juridice civile delictuale. Potrivit dispozițiilor CC RM referitoare la răspunderea civilă delictuală, vinovăția autorului faptei ilicite este, de regulă, una dintre condițiile esențiale, în absența căreia ar fi imposibil să se declanșeze mecanismul sancționării acestuia și obligării la despăgubiri pentru prejudiciul cauzat. În condițiile societății moderne, fundamentarea subiectivă a acestei răspunderi, instituită în prevederile codului civil, a devenit foarte dificilă realităților social-juridice. Pentru o aplicare corectă a răspunderii juridice civile delictuale sunt necesare toate condițiilor constitutive: fapta ilicită, prejudiciul cauzat, raportul de cauzalitate precum și vinovăția.

Condiția principală specifică pentru răspunderea civilă în ambele ei forme este totuși existența prejudiciului. Deci, considerăm necesar în interacțiunea condițiilor constitutive ale răspunderii civile delictuale, era important să stabilim în ce măsură vinovăția, poate influența prejudiciul. Autorul susține opiniile din literatura de specialitate, despre un impas al vinovăției, de un recul al răspunderii civile subiective, pledăm pentru o slăbire a valorii sociale a vinovăției, în calitatea ei de instrument de măsurare a comportamentelor antisociale. Cu toate acestea, chiar dacă răspunderea civilă trebuie detașată de ideea unui subiectivism în stare pură, deoarece aceasta nu este benefică răspunderii, fiind generatoare de confuzii, considerăm că ideea de vinovăție ca fundament al răspunderii civile nu trebuie părăsită, cel puțin pentru unele domenii ale vieții sociale. Exigența legăturii de cauzalitate presupune că între prejudiciul produs și faptul generator să existe o legătură de la cauză la efect, astfel încât din multitudinea împrejurărilor să fie identificate acțiunile sau inacțiunile anterioare prejudiciului, care au determinat în mod direct și necesar producerea acestuia. *De lege ferenda* se impune precizarea clară a regulilor care vor disciplina raporturile dintre cel chemat să răspundă și victima prejudiciului, pe de o parte, iar pe de altă parte, raporturile dintre acesta și alte persoane care au contribuit la producerea prejudiciului.

Analizând în paragraful 4.3. Note distinctive privind reglementarea vinovăției la aplicarea răspunderii civile delictuale, am ajuns la concluzia că legislația din Republica Moldova ce reglementează vinovăția delictuală necesită concretizări și modificări de îmbunătățire. Astfel, noi considerăm, este important să se evidențiem în legislație și neapărat să se țină cont la aplicarea răspunderii juridice civile mai ales delictuale, de gradele vinovăției. În continuare, am argumentat, în cadrul paragrafului și lucrării, necesitatea ca și în dreptul civil să fie preluată în mod expres, *de lege ferenda* terminologia din dreptul penal, în ce privește desemnarea laturii subiective a răspunderii civile. În paragraful 4.4 Reflectarea opiniilor contradictorii privind vinovăția - condiție a răspunderii civile delictuale în doctrina contemporană, am analizat doctrina multor state, unde faptele sunt grupate în mai multe categorii [37, p.230, p.140, p.66, p. 389]. Astfel, în doctrina franceză, faptele generatoare de răspundere civilă delictuală sunt grupate în trei mari categorii: fapta personală, fapta altei persoane și fapta lucrurilor [38, p.364-365].

Principala caracteristică a poziției doctrinei franceze în domeniul răspunderii civile pentru fapta proprie o constituie interpretarea culpei civile ca fiind „o sursă de răspundere civilă”, prin includerea faptei ilicite în conținutul acesteia. Pentru obținerea reparării prejudiciului, victima trebuie să facă dovada existenței unui prejudiciu, culpa persoanei responsabile și legătura de cauzalitate dintre acestea. În structura elementelor constitutive, culpa persoanei responsabile este interpretată din perspectiva componentelor sale, *ilicitea și imputabilitatea* conduitei acesteia. În conținutul culpei este, astfel, inclus *elementul obiectiv* care constă în săvârșirea unei fapte sau omisiunea de a efectua o anumită activitate, prin care a fost încălcată o îndatorire sau o obligație juridică, precum și *elementul subiectiv*, cel al imputabilității conduitei adoptate, reprezentând aptitudinea psihologică a persoanei de a înțelege semnificația faptelor sale și de a-și asuma răspunderea consecințelor lor.

Problema definirii culpei civile a preocupat doctrina și jurisprudența franceză încă din perioada redactării Codului civil francez, fiind esențială pentru angajarea răspunderii civile delictuale. Inițial, a fost considerat fundamentul unic al răspunderii pentru fapta proprie, fără a se face distincție cu privire la gravitatea culpei și trăsăturile sale specifice în anumite domenii. Ulterior, legea și jurisprudența au

adăugat efecte particulare pentru anumite categorii de fapte ilicite, ceea ce a contribuit la reconstituirea unei adevărate „ierarhii”, în raport de gravitatea *culpei persoanei responsabile*. O problemă legată de importanța vinovăției în dreptul civil care se ridică de savanții ruși și din Cazahstan este rolul vinovăției la reperarea prejudiciului moral [39, p.23]. În art. 364 al Codului civil al Republicii Cazahstan expres prevede că unul din criteriile importante la aprecierea valorii prejudiciului moral este vinovăția și gradele ei. Despre vinovăție în calitate de criteriu important la aprecierea valorii prejudiciului moral este prevăzut și în art. 1083, al Codului civil al Federației ruse. Deci în aceste țări s-a făcut un pas înainte în acest domeniu [40, p.45].

În finalul studiului asupra doctrinei din diferite state, se ajunge la concluzia că problema vinovăției civile, în cele două forme, delictuală și contractuală, analizată din perspectiva actualei reglementări legale, este departe de a fi pe deplin clarificată, pentru a nu da naștere unor interpretări diferențiate, în materie jurisprudențială. Dificultatea intervine tocmai din necesitatea realizării unui obiectiv esențial: armonizarea regulilor de principiu ale instituției răspunderii civile, în ansamblul său, și diversitatea infinită de situații în care este necesară repararea prejudiciului cauzat victimei. În mod inevitabil apar lacune sau inadvertențe. Selectarea liniilor directe ale viitoarei codificări din amalgamul soluțiilor jurisprudențiale și orientărilor doctrinare este deosebit de importantă.

Analizând vinovăția delictuală noi am acordat în paragraful 4.5. Practica judiciară civilă privind vinovăția delictuală la examinarea unor litigiilor civile, atenție deosebită, litigiilor civile delictuale. Începe analiza practicii judiciare cu privire la aplicarea de către instanțele judecătorești a unor prevederi ale legislației ecologice în cadrul examinării cauzelor civile delictuale. Este important acest domeniu, dat fiind faptul că el are un rol primordial pentru societate și se bazează mai mult pe acte normative speciale. Acesta reiese din prevederile Constituției Republicii Moldova, unde în art.37 alin.(1), se stipulează: “Fiecare om are dreptul la un mediu înconjurător neprimejdios din punct de vedere ecologic pentru viață și sănătate, precum și la produse alimentare și obiecte de uz casnic inofensive”. Examinând practica judiciară și jurisprudența Curții Europene pentru Drepturile Omului referitoare la domeniul respectiv, în scopul aplicării corecte și uniforme de către instanțele judecătorești a legislației ecologice, în temeiul art.2 lit.e), art.16 lit.c) din Legea cu privire la Curtea Supremă de Justiție nr.789-XIII din 26.03.1996, art.17 CPC, Plenul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova a totalizat studiul asupra practicii adoptând la 24.12.2010, Hotărîrea nr. 3 [41, p.11]. În Hotărîre se menționează că pricinile legate de raporturile în domeniul protecției mediului înconjurător, unde una din părți este persoană fizică, cu excepția celor care practică activitatea de întreprinzător (în cazurile când aceasta are tangență cu litigiul), se judecă de către instanțele de drept comun conform prevederilor art.32 alin.(1) CPC RM. Pricinile între persoane juridice privind încasarea prejudiciului cauzat prin poluarea mediului înconjurător și folosirea irațională a resurselor naturale se judecă în primă instanță de Curtea de Apel Economică, conform art.36 alin.(1) lit.a) CPC RM. În concluzie am menționat că practica judiciară privind examinarea litigiilor cu privire la aplicarea răspunderii juridice civile delictuale deși face referire la vinovăție totuși aceasta apare mai mult când deciziile se pronunță cu referințele exprese la CC RM și mai puțin în cazurile când deciziile se i-au în baza actelor normative speciale.

Noi considerăm că de la adoptarea prevederilor Codului civil al Republicii Moldova, ansamblul reglementărilor din domeniul răspunderii civile delictuale a constituit un sistem juridic organizat circumscris celor două funcții. Actuala „criză” care preocupă teoreticienii și practicienii dreptului demonstrează necesitatea transformării fundamentale a acestui sistem, prin acordarea unei atenții sporite protejării intereselor victimei faptei prejudiciabile. Privită din această perspectivă, răspunderea civilă delictuală trebuie să ofere soluții echitabile și pragmatice pentru asigurarea reparării prejudiciului și înlăturarea pericolului ca însăși victima să suporte, în mod injust, prejudiciul.

Susținem opiniile din literatura de specialitate, despre un impas al vinovăției, de un recul al răspunderii civile subiective, pledăm pentru o slăbire a valorii sociale a vinovăției, în calitatea ei de instrument de măsurare a comportamentelor antisociale. Cu toate acestea, chiar dacă răspunderea civilă trebuie detașată de ideea unui subiectivism în stare pură, deoarece aceasta nu este benefică răspunderii, fiind generatoare de confuzii, considerăm că ideea de vinovăție ca fundament al răspunderii civile nu trebuie părăsită, cel puțin pentru unele domenii ale vieții sociale. Renovarea răspunderii civile delictuale implică și instituirea unor reguli generale aplicabile, a unor principii care să corespundă actualelor nevoi sociale, renunțându-se la adoptarea unor regimuri speciale de despăgubire, aplicabile numai în anumite domenii. Astfel, regula consacrată prin dispozițiile art.1398 CC RM, aplicabilă în cazul răspunderii civile delictuale subiective rămâne în actualitate, dar nu există prevederi legale care să reglementeze așa numita „răspundere obiectivă” în care „greșeala” persoanei responsabile nu poate fi dovedită.

În cadrul tendinței de integrare Europeană, *dreptul european al răspunderii civile* trebuie să se caracterizeze nu atât printr-o reunire a regulilor aplicabile în statele membre, ci prin armonizarea regimurilor juridice în vigoare, pentru sprijinirea persoanelor în vederea reparării prejudiciilor suferite și prevenirea săvârșirii unor fapte ilicite. Autoarea Genevieve Viney, ale cărei prestigioase lucrări ne-au călăuzit pe parcursul studiului nostru, arăta „ *munca de revizuire în profunzime a sistemelor de drept europene nu are utilitate decât în ideea renovării acestora. Nu servește la nimic elaborarea de texte care nu au ca obiect decât stabilirea unui numitor comun între sistemele de drept existente, deseori depășite. Altfel spus, în lipsa unei inspirații veritabile, a unei voințe de a construi un model nou care să corespundă nevoilor actuale, această muncă este inutilă*” [42, p.87].

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

În rezultatul cercetărilor efectuate, considerăm că scopul urmărit a fost atins, iar obiectivele propuse au fost elucidate conform sarcinilor prevăzute de regulamentul pentru aceste categorii de lucrări științifice. Luând în considerare că în cuprinsul lucrării au fost înaintate numeroase propuneri cu caracter legal, precum și cu caracter analitic, în cele ce urmează vor fi specificate unele dintre cele mai importante concluzii generale și propuneri, care, fiind valorificate, vor îmbunătăți, consideră autorul, cadrul legal în materie de vinovăție, condiție a răspunderii juridice civile. Reieșind din obiectivele propuse am formulat următoarele concluzii generale:

1. Analizând aspectele teoretico-conceptuale privind particularitățile vinovăției, condiție a răspunderii juridice civile am stabilit că: în dreptul civil din Republica Moldova, din

alte state, vinovăția este o condiție a răspunderii juridice civile care variază prin reglementările sale în dependență de forme și de alte circumstanțe. Reieșind din natura filozofică și psihologică a vinovăției, se crează mereu diferite opinii vis-a-vis de importanța și rolul ei în dreptul civil. În rezultatul analizei legislației și literaturii de specialitate naționale și internaționale, și a practicii judiciare am formulat un concept al vinovăției – condiție a răspunderii juridice civile, și un șir de concluzii și recomandări precum și unele propuneri de *lege ferenda*, care, sperăm că vor contribui la crearea unei viziuni mai clare față de institutul vinovăției, precum și asupra rolului și importanței acesteia în calitate de condiție a răspunderii juridice civile.

2. Studiind fundamentele și conceptul vinovăției, condiție a răspunderii juridice civile am analizat literatura de specialitate, unde se discută despre un impas al vinovăției, de un recul al răspunderii civile subiective. Unii autori s-au aventurat într-o adevărată cruciadă împotriva vinovăției, ca fundament al răspunderii civile, prevestindu-i, un sfârșit inevitabil. O asemenea înverșunare ar putea fi explicată, avându-se în vedere virtuțile incontestabile ale răspunderii civile obiective, însă aceste virtuți, totuși, nu justifică concluzia că istoria răspunderii bazată pe vinovăție s-ar fi încheiat. Credem că, mai degrabă, se poate vorbi de o restrângere a domeniului de aplicare a răspunderii bazate pe vinovăție și, pe cale de consecință, de o încetare a dominației cvasiexclusive a vinovăției, înțeleasă ca fundament al responsabilității civile. De aceea considerăm că, vinovăția, nu poate și nu trebuie înlăturată din structura răspunderii juridice civile, fiind indisolubil legată de angajarea obligației de reparare a prejudiciului, vinovăție detașată de ansamblul proceselor psihice, dar în strânsă legătură cu fapta care a avut drept consecință prejudicierea victimei, o veritabilă vinovăție obiectivă. Numai prin acceptarea acestei noi interpretări a fundamentului vinovăției civile, este posibilă armonizarea instituției juridice a răspunderii civile și evitarea situațiilor în care, în absența dovedirii unui comportament culpabil al persoanei responsabile, este imposibilă tragerea ei la răspundere.

3. Studiind specificul vinovăției, condiție de aplicare a răspunderii juridice civile în contextul prezumției de nevinovăție reflectate în doctrina altor ramuri de drept, concluzionăm că acest principiu este constituțional de bază a răspunderii juridice și persistă fiecărei forme de răspundere juridică, am stabilit că prezumția de nevinovăție din dreptul civil se deosebește de prezumția de nevinovăție din dreptul penal prin aceea că dacă în dreptul civil, în majoritatea cazurilor, ea se prezumă, în penal trebuie demonstrată și totodată vinovăția din dreptul penal este direct proporțională cu aplicarea pedepsei: cu cât mai mare este vina, cu atât mai aspră va fi pedeapsa. Aceleași argumente pot fi aduse și prezumției de nevinovăție din dreptul administrativ și contravențional. În dreptul penal prezumția de nevinovăție influențiază direct proporțional asupra mărimii pedepsei, faptul care trebuie se persiste și în dreptul civil.

4. Am stabilit că în doctrina dreptului civil, condiția subiectivă a răspunderii este desemnată prin termenul «culpă». Este necesar de evidențiat faptul, că în teoria generală a dreptului, dreptul penal, dreptul administrativ, dreptul muncii prin culpă-se înțelege săvârșirea unei fapte ilicite fără intenție, adică prin imprudență sau neglijență. În toate aceste ramuri de drept, latura subiectivă a răspunderii juridice este exprimată prin termenul generic de «vinovăție», noțiune care desemnează, deopotrivă, intenția și culpa propriu-zisă. Vinovăția în dreptul civil, este o noțiune mai largă care cuprinde și vinovăția, condiție a răspunderii juridice civile, în cele două forme ale sale (contractuală și delictuală). Vinovăția, condiție a răspunderii

juridice civile, este o noțiune complexă care cuprinde celelalte forme ale ei, dolul (intenție) și culpa (imprudență și neglijență) și culpa gravă.

5. În rezultatul cercetărilor s-a ajuns la concluzia că structura vinovăției civile este aceeași atât în cazul răspunderii civile delictuale cât și în cel al răspunderii contractuale, însă criteriile de apreciere ale atitudinii subiective a făptuitorului sunt uneori diferite. Astfel, dacă în cazul răspunderii civile delictuale criteriul de apreciere a vinovăției este criteriul abstract, obiectiv, al omului prudent și diligent, în cazul răspunderii civile contractuale, în unele materii, culpa debitorului se apreciază subiectiv, adică ținându-se seama de comportamentul obișnuit al debitorului atunci când își administrează propriile sale afaceri.

6. **În rezultatul profilării cadrului instituțional al vinovăției, condiție a răspunderii juridice civile contractuale, precum și analizei particularităților acesteia** am stabilit că vinovăția, în toate formele sale, este condiția care întotdeauna însoțește răspunderea civilă contractuală, cu excepția cazurilor în care debitorul a promis expres repararea prejudiciului și pentru cazurile unde legea exonerează de răspundere. S-a stabilit că în Codul civil al Republicii Moldova această condiție a răspunderii juridice civile contractuale este determinată prin termenul ”vinovăție”, care dispune de două forme: dolul (intenție) și culpa care are următoarele forme (imprudență sau neglijență) și culpa gravă. Autorul propune o definiție după cum: Vinovăția civilă contractuală se consideră atitudinea subiectivă responsabilă a debitorului obligației contractuale față de fapta sa ilicită (și urmările acesteia) constând în neexecutarea, executarea necorespunzătoare sau prin întârziere a obligației care îi incumbă.

7. **Studierea practicii judiciare privind aplicarea vinovăției, condiție a răspunderii juridice civile contractuale am stabilit că aceasta se deosebește de la un contract la altul.** Astfel s-a constatat că dezvoltarea sistemelor de asigurare de răspundere civilă exercită o anumită presiune asupra tradiționalei răspunderi civile bazate pe vinovăție, deaceia în lucrare autorul a evidențiat, în ce măsură răspunderea subiectivă rezistă asaltului puternic al formelor și tehnicilor moderne de reparare a prejudiciilor, prin sistemul asigurărilor. Prin exemple de practică judiciară autorul a arătat în ce măsură rezistă vinovăția povara tendinței omului de a se atașa noului, formulelor practice de soluționare a conflictelor în care a fost cuprins, părăsind modelele juridice tradiționale, mai ales când acestea îi investighează subiectivitatea.

8. **Analizând particularitățile vinovăției, condiție de aplicare a răspunderii juridice civile contractuale** am stabilit că deși are aceeași bază psihologică și aceeași structură, vinovăția în dreptul civil cunoaște specificități în cele două mari domenii în care se manifestă, contractual și delictual. Fapta ilicită, în materie contractuală, înseamnă neexecutarea unei obligații, executarea ei necorespunzătoare sau prin întârziere născute din contract. Ea este imputabilă autorului ei în raport de obiectul obligațiilor, astfel că neexecutarea unei obligații de a da sau de a face este imputabilă prin ea însăși, dacă s-a probat neexecutarea, iar în cazul obligațiilor de a nu face, neabținerea de la conduita interzisă de lege face să se prezume caracterul imputabil al faptei ilicite. Răspunderea civilă contractuală este întotdeauna o răspundere bazată pe vinovăție, cu excepția cazurilor în care debitorul a promis expres repararea prejudiciului și pentru cazurile unde legea exonerează de răspundere. Este vorba despre agravarea răspunderii civile contractuale, care este posibilă, deoarece normele juridice care disciplinează răspunderea civilă contractuală au un caracter supletiv. Apreciem însă, că, și în aceste situații, răspunderea civilă are tot un fundament subiectiv, deoarece ea este condiționată de voința părții

contractante care a acceptat în mod expres să răspundă, chiar în cazul în care prejudiciul nu se datorează vinovăției sale.

În rezultatul analizei s-a stabilit că admisibilitatea clauzelor cu privire la răspunderea contractuală are atât virtuți, cât și defecte. Clauzele de răspundere extensive (care agravează răspunderea) trec asupra debitorului sarcina tuturor cazurilor fortuite sau numai a unora dintre ele. Clauzele de agravare a răspunderii substituie obligațiile de mijloace cu cele de rezultat. Clauzele limitative de răspundere sau de non-responsabilitate sunt admisibile, însă întrebuintărea lor poate genera abuzuri, atunci când, în unele contracte (obligatorii, de adeziune), sunt impuse în condiții leonine. Într-o asemenea situație, ele constituie o amenințare la adresa bunei-credințe. Este motivul pentru care jurisprudența trebuie să privească aceste situații de non-responsabilitate cu toată prudența și, în orice caz, să refuze aplicabilitatea unei asemenea clauze în caz de vinovăție în forma intenției a debitorului contractual.

9. Analizând, ansamblul reglementărilor din domeniul răspunderii civile delictuale care constituie un sistem juridic organizat circumscris celor două funcții am stabilit că răspunderea civilă delictuală trebuie să ofere soluții echitabile și pragmatice pentru asigurarea reparării prejudiciului și înlăturarea pericolului ca însăși victima să suporte, în mod injust, prejudiciul. În dreptul civil răspunderea poate fi antrenată și în lipsa vinovăției, ceea ce înseamnă că cel care a cauzat prejudiciul este ținut să-l repare indiferent de gradul culpei sale. Această regulă este fundată pe caracterul răspunderii civile de a avea ca scop repararea daunei victimei. Din această perspectivă, spre deosebire de dreptul penal, gradul vinovăției nu prezintă relevanță juridică. Autorul faptei ilicite trebuie să repare prejudiciul indiferent că l-a provocat cu intenție sau din culpă. Tot odată, la angajarea răspunderii civile pentru fapta proprie este necesar, că la stabilirea vinovăției autorul faptei să aibă discernământ, să existe prejudiciul, să existe vinovăția autorului și raportul de cauzalitate dintre prejudiciul cauzat și fapta ilicită. Pentru aplicarea răspunderii civile delictuale, victima trebuie să aducă dovezi care confirmă condițiile necesare, precum și vinovăția făptuitorului, fiindcă dacă se stabilește că prejudiciul a fost cauzat din vinovăția victimei, prejudiciul nu va fi reparat. La răspundere civilă delictuală poate fi trasă și o persoană fără vinovăție, în cazurile stabilite de lege, precum și pentru vinovăția altei persoane.

10. În rezultatul analizei normelor de drept, susținem prevederile exprese din Codul civil al Republicii Moldova *cu privire la aplicarea răspunderii civile delictuale fără vinovăție* în cazul minorilor, iresponsabilelor, animalelor, lucrurilor. Considerăm că această formă specială de reparare a prejudiciului trebuie să funcționeze independent de vinovăție adică în baza principiului prezumției ei. De altfel, câtă vreme s-ar proba că un minor este lipsit de ocrotire părintească, ori de altă formă de ocrotire, sau un alienat sau debil mintal n-a fost preluat într-un sistem organizat de supraveghere și ocrotire, și în ambele cazuri, aceștia au săvârșit fapte ilicite cauzatoare de prejudicii, există obligația statului de a ocroti asemenea persoane, pentru a-i proteja de faptele lor ilicite, care îi pot transforma în propriile lor victime, sau îi pot păgubi pe alții făcându-i victime ale ignoranței lor.

11. Analizând relevanța juridică a gradelor vinovăției în unele materii, am argumentat, în cadrul lucrării, necesitatea ca și în dreptul civil să fie preluată în mod expres, *de lege feianda*, terminologia din dreptul penal dar evident ținându-se cont și de specificul Codului civil al

Republicii Moldova, în ce privește desemnarea laturii subiective a răspunderii civile, tot odată propunem ca și în dreptul civil la aprecierea valorii prejudiciului să se țină cont de gradele vinovăției, adică acesta să crească direct proporțional cu gradele.

12. Analizând doctrina din cadrul unor instituții, formele vinovăției din dreptul civil și terminologia întrebuințată (intenție directă, intenție indirectă, culpa cu prevedere, culpa fără prevedere) am stabilit că acestea ar putea fi folositoare, eficiente din punct de vedere practic. Ele ar putea înlătura confuziile pe care le crează uneori întrebuințarea în literatura de specialitate și în practica judiciară a formulelor "culpa gravă", "vină nescuzabilă", "culpă ușoară", "culpa grea". Aceste formule au mai degrabă o semnificație morală, iar sfera lor de extensie și notele de conținut sunt insuficient conturate, fapt ce relativizează mult actul de justiție. Dreptul trebuie să opereze cu noțiuni și categorii riguros delimitate pentru că, spre deosebire de alte segmente ale socialului, el realizează o constrângere a individului căreia acesta nu i se poate sustrage.

Recomandări de lege ferenda

Soluționarea problemei științifice ne-a permis evidențierea următoarelor recomandări:

În rezultatul cercetărilor efectuate am ajuns la concluzia, că conținutul Codului civil al Republicii Moldova trebuie să fie completat cu un capitol, intitulat: Răspunderea juridică civilă, care ar reglementa noțiunea, principiile, formele ei principale: răspunderea juridică civilă contractuală și răspunderea juridică civilă delictuală, condițiile acestora (fapta ilicită sau licită, prejudiciul cauzat, raportul de cauzalitate, vinovăția) cu evidențierea particularităților.

În acest context propunem completarea capitolului cu un șir de articole referitoare la condiția de vinovăție:

Articolul 1: Vinovăția, condiție a răspunderii juridice civile

Vinovăția este o condiție a răspunderii juridice civile, fiind atitudinea psihică a persoanei față de fapta săvârșită, cauzatoare de prejudicii. Vinovăția în dreptul civil cuprinde mai multe forme: dolul și culpa, culpa gravă.

Articolul 2: Dolul.

Dolul, este comportamentul persoanei prin acțiunea sa cu rea - credință, cu viclenie, pentru a determina pe cineva să încheie un contract nefavorabil sau să admită o clauză defavorabilă într-un contract.

Dolul are mai multe forme: dolul direct și indirect.

A) **Dolul, ca intenție directă** are loc atunci, când făptuitorul își dă seama de caracterul antisocial al faptei sale, prevede consecințele acesteia și dorește ca ele să se producă.

B) **Dolul indirect**, sau intenție indirectă, este atunci, când făptuitorul își dă seama de caracterul antisocial al faptei sale, prevede consecințele acesteia și cu toate că nu le urmărește, acceptă posibilitatea producerii lor.

1. **Dolul în răspunderea contractuală**, este comportamentul persoanei prin acțiunea sa cu rea - credință, cu viclenie, pentru a determina pe cineva să încheie un contract nefavorabil sau să admită o clauză defavorabilă într-un contract.

2. **Dolul în răspunderea delictuală**, este o formă a vinovăției civile care se exprimă prin atitudinea intenționată a persoanei, față de fapta săvârșită, cauzatoare de prejudiciu.

Articolul 3: Culpa.

Culpa, formă a vinovăției, este atitudinea psihică neintenționată a autorului faptei ilicite față de fapta respectivă și față de urmările păgubitoare acestei fapte. Culpa se manifestă în:

1. **Culpă prin imprudență** (ușurința) este atunci când autorul faptei ilicite a prevăzut rezultatul posibil al faptei sale, nu a acceptat însă acest rezultat și nici nu l-a dorit, sperând în mod ușuratic că el nu se va produce.
2. **Culpa prin neglijență** are loc atunci când, autorul nu își da seama de caracterul antisocial al faptei și nu prevede consecințele acesteia, deși trebuia și putea să le prevadă.
3. **Culpa gravă** este atunci când autorul a acționat cu o neglijență sau imprudență pe care nici persoana cea mai lipsită de dibăcie nu ar fi manifestat-o față de propriile interese.

Gradul vinovăției produce efecte juridice în unele materii, mai ales în cadrul răspunderii civile contractuale, în cazul căreia săvârșirea faptei ilicite cu intenție conduce la consecințe juridice mai severe pentru cel vinovat. Astfel, cel care a săvârșit fapta ilicită cu intenție trebuie să repare atât prejudiciile previzibile cât și cele neprevizibile; clauzele de nerăspundere sunt admise numai pentru cazul când fapta a fost săvârșită din culpă nu și pentru cazul când ea a fost săvârșită cu intenție. Gradul vinovăției este important și la răspunderea civilă delictuală, deaceia propunem completarea Cărții a patra a Codului civil cu:

Articolul 4. Luarea în considerare, la determinarea cuantumului despăgubirii, a gradului de vinovăției a persoanei ce a cauzat prejudiciul

Dacă persoana a cauzat prejudiciul cu intenție directă, dol sau din culpa gravă, despăgubirea se produce potrivit gradului de vinovăție a persoanei.

Volumul despăgubirilor ce se cuvin, în conformitate cu alineatul întâi, persoanei vătămate poate fi mărit prin lege, contract sau de instanța de judecată.

Tot odată considerăm că în cadrul tendinței de integrare Europeană, *dreptul european al răspunderii civile* trebuie să se caracterizeze nu atât printr-o reunire a regulilor aplicabile în statele membre, ci prin armonizarea regimurilor juridice în vigoare, pentru sprijinirea persoanelor în vederea reparării prejudiciilor suferite și prevenirea săvârșirii unor fapte ilicite.

BIBLIOGRAFIE

1. Mîrzac (Mititelu D. Principiul răspunderii pentru fapta săvârșită cu vinovăție și principiul prezumției nevinovăției. În: *Legea și viața*, 1/51, 2010, p.51-56.
2. Arhipov A. Analiza experienței internaționale privind dovedirea vinovăției ucigașului în cazul lipsei cadavrului persoanei vătămate. În: *Legea și viața*, 4/49, 2009, p.49-52.
3. Gruntov I. Elemente psihologice și social-psihologice ale conținutului vinovăției și modelul legislativ al intenției”. Moscova. În: *Sudovy vestnik*, 4/42, 2008, p.42-48.
4. Ghimpa Nicolae D. Responsabilitatea civilă delictuală și contractuală, București: Științifică și enciclopedică, 1946, 382 p.
5. Dogaru I. Valențele juridice ale voinței. București: Științifică și enciclopedică, 1986, 326 p.
6. Romoșan Ioan-Dorel. Vinovăția în dreptul civil român. București: All Beck, 1999, 351 p.

7. Boilă Lacrima R. Răspunderea civilă delictuală subiectivă. București: C.H.Beck, 2009, 439 p.
8. Boilă Lacrima Bianca. Vinovăția, fundament al răspunderii juridice civile, în ambele sale forme, în textul noului Cod civil, ca și în ale codului precedent. În: Dreptul, 2012, nr.I, p.151-157.
9. Baltag D. Teoria răspunderii și responsabilității juridice. Chișinău: ULIM, 2007, 278 p.
10. Ivancova T., Cojocari E. Prezumția nevinovăției în dreptul civil. Conf. Științifică internațională: Creșterea impactului cercetării și dezvoltarea capacității de inovare. Conferința științifică cu participare internațională. Chișinău: V.I.CEP USM., 2011, p.187-190.
11. Mîrzac (Mititelu) D. Principiul răspunderii pentru fapta săvârșită cu vinovăție și principiul prezumției nevinovăției. În: Legea și viața, 2010, nr.1, p.51-56.
12. Ivancova T., Cojocari E. Dovedirea vinovăției-condiție necesară ce contribuie la garantarea drepturilor omului. Conf.internat. Respectarea drepturilor omului: condiție principală în edificarea statului de drept în Republica Moldova din 17.09.2010. Chișinău: Tipografia centrală, p.270-278.
13. Ivancova T. Particularitățile vinovăției - condiție a aplicării răspunderii juridice civile contractuale. În: Legea și viața, 2012, nr.2, p.31-37.
14. Baltag D. Vinovăția - temei sau condiție a răspunderii juridice? În: Revista Națională de Drept", 2006, nr.6, p.18-22.
15. Constituția Republicii Moldova, adoptată prin Legea de la 29.07.94. În: Monitorul Oficial RM nr.1, 18.08.1994.
16. Romoșan Ioan – Dorel. Vinovăția în dreptul civil roman. București: ALL BECK, 1999, 351 p.
17. Jossierand L., Cours de droit civil positif, v. II, Paris : Sirey , 1938, 1213 p.
18. Planiol M. și Ripet G., Traite elementaire de droit civil, Ediția a 8-a, vol.II. Paris: Sirey, 1952, 387 p.
19. Stătescu C., Bîrsan C. Drept civil. Teoria generală a obligațiilor. București: ALL BECK, 1995, 492 p.
20. Матвеев. Г. К. Вина в советском гражданском праве. Киев: Изд-во Киев, 1955, 306 с.
21. Иоффе О. С. Обязательственное право. Москва: «Юрид. лит. », 1975, 880 с.
22. Ivancova T. Particularitățile vinovăției - condiție a aplicării răspunderii juridice civile contractuale. În: Legea și viața, 2012, nr.2, p.31-37.
23. Antoniu G. Vinovăția penală, București: Academiei Române, 1995, 340 p.
24. Piaget Jean, Psihologia inteligenței. București: Științifică, 1965, 221 p.
25. Antoniu G., op. cit., 340 p.
26. Baltag D. Vinovăția - temei sau condiție a răspunderii juridice? În: Revista Națională de Drept", 2006, nr.6, p.18-22.
27. Carrara. Fr. Programe / Pred. N.Buzea. Infrațiunea penală și culpabilitatea. - Alba Iulia: Sabin Solomon, 1944, 174 p.
28. Romoșan Ioan – Dorel. Vinovăția în dreptul civil român. București: ALL BECK, 1999, 351 p.
29. Anghel I.M., Deak Fr., Popa M.F. Răspunderea civilă , București: științifică, 1970, 450 p.
30. Filipescu P. Drept civil. Teoria generală a obligațiilor. București: Actami, 1996, 183 p.

31. Stătescu C., Bîrsan C. Drept civil. Teoria generală a obligațiilor. București: ALL, 1995, 492 p.
32. Anghel I. M., Deak Fr., M. F. Popa M. F. op. cit, 450 p.
33. Pop L. Drept civil. Teoria generală a obligațiilor, vol. II, Editura Fundația "Chemarea" Iași, 1993, 350 p.
34. Notă informativă privind generalizarea practicii judiciare a litigiilor care au ca obiect încheierea, modificarea, executarea, declararea nulității și rezoluțiunea contractelor de asigurare obligatorie și facultativă, în: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2010, nr.11, p. 4-19
35. Codul civil al Republicii Moldova aprobat prin Legea Republicii Moldova nr.1107-XV din 06.06.2002. În: Monitorul Oficial RM 82-86/661, 22.06.2002.
36. Ivancova T. Opinii doctrinare privind formele vinovăției la aplicarea răspunderii juridice civile. În: Legea și viața, 2012, nr.4, p.27 -33
37. Cojocari E. Drept civil, Răspunderea juridică civilă, Chișinău: Business Elita. 2002, 260 p.
38. Jourdain P., Recherches sur l'imputabilite en matiere de la responsabilite civile et penale, these Paris II, 1982, 373 p.
39. Солдатов Н. Вина, как основание возмещения морального вреда, Алматы. В: Тураби, 2005 г., N 5, с.32-41.
40. Ivancova T. Vinovăția - condiție a răspunderii civile delictuale în doctrina contemporană a diferitor state. În: Legea și viața, 2012, nr.3, p.45-49.
41. Hotărârea Plenul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 3 din 24.12.2010 cu privire la totalizarea practicii judiciare. //Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2011, nr.2-3, p.11-22
42. Viney G. Rapport de synthase, La responsabilite à l'aube du XXI-e siecle, bilan prospectif, colloque. Responsabilite civil et assurance, Paris, juin, 2001, n. 42, p. 87-93.

LISTA PUBLICAȚIILOR LA TEMA TEZEI DE DOCTOR

1. Articole în reviste naționale, categoria C:

- 1.1 Ivancova T. **Vinovăția - condiție a răspunderii civile delictuale în doctrina contemporană a diferitor state.** În: *Legea și viața*, 2012, nr.3, p.45 – 49,(0,3 c.a.)
- 1.2 Ivancova T. **Opinii doctrinare privind formele vinovăției la aplicarea răspunderii juridice civile.** În: *Legea și viața*, 2012, nr.4, p.27-33(0,4 c.a.)
- 1.3 Ivancova T. **Particularitățile vinovăției - condiție a aplicării răspunderii juridice civile contractuale.** În: *Legea și viața*, 2012, nr.2, p.31-37(0,4 c.a.)
- 1.4 Ivancova T., Cojocari E. **Caracterele specifice vinovăției – condiție a răspunderii juridice civile.** În: *Studia Universitatis*, 2015, nr.3 (83), p.105-109(0,3 c.a.)

2. Materiale ale comunicărilor științifice:

2.1 Ivancova T., Cojocari E. **Dovedirea vinovăției-condiție necesară ce contribuie la garantarea drepturilor omului.** Conferința internațională. Respectarea drepturilor omului: condiție principală în edificarea statului de drept în Republica Moldova din 17.09.2010, Chișinău: Tipografia Centrală, p. 270-278.(0,6 c.a.)

2.2 Ivancova T. **Opinii contradictorii privind noțiunea de vinovăție, culpă, greșală în dreptul civil** Conferința internațională științifică. Consacrată jubileului de 70 de ani d-lui Costachi Gh.: „Contributii stiintifice la edificarea si consolidarea Statului de Drept” din 03.05.2011. Chișinău , 2011, p.557-562.(0,4 c.a.)

2.3 Ivancova T., Cojocari E. **Prezumția nevinovăției în dreptul civil. Conf. Științifică internațională:** Creșterea impactului cercetării și dezvoltarea capacității de inovare.Conferința științifică cu participare internațională. Chișinău: V.I.CEP USM, 2011, p.187-190 (0,3 c.a.)

ADNOTARE

Ivancova Tatiana, „ Vinovăția - condiție de aplicare a răspunderii juridice civile”, teză de doctor în drept, Profilul 553-drept privat, specialitatea 553.01-drept civil, Chișinău, 2016

Structura tezei este următoarea: Introducere, patru capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografia din 238 numiri, anexe, 165 pagini text de bază.

Numărul de publicații la tema tezei. Rezultatele obținute sunt publicate în 7 lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: vinovăția în dreptul civil, dol, imprudență, neglijență, daune, vinovăția contractuală, vinovăția delictuală, culpa, vina, intenție.

Domeniul de studiu: Vinovăția, condiție de aplicare a răspunderii juridice civile, se cercetează noțiunea și particularitățile vinovăției în cadrul răspunderii juridice civile, normele de drept civil naționale și internaționale ce reglementează vinovăția, analiza practicii judiciare pe cauzele civile de aplicare a vinovăției, precum și propuneri de *lege ferenda* ce vizează domeniul cercetat – drept civil.

Scopul și obiectivele prezentei teze îl reprezintă necesitatea identificării relației existente cu privire la vinovăție, condiție de aplicare a răspunderii juridice civile: abordări teoretico-normative și practice prin prisma influenței deciziilor din domeniul legislativ asupra evoluției sistemului de drept.

Noutatea și originalitatea științifică constă în faptul că s-a efectuat o analiză sistemică a legislației naționale și celei internaționale, a doctrinei autohtone și a celei străine, a practicii judiciare în materia raporturilor juridice ale vinovăției răspunderii juridice civile, identificându-se particularitățile la fiecare formă a acesteia. Problema științifică soluționată constă în identificarea tuturor particularităților ce vizează noțiunea, caracterele specific, formele răspunderii juridice civile, fapt care a condus la evidențierea problemelor cu care se confundă societatea, organele de drept la aplicarea vinovăției din cadrul răspunderii juridice civile, și la efectuarea de propuneri de *lege ferenda* destinate îmbunătățirilor reglementărilor naționale în acest domeniu, în vederea implementărilor standardelor internaționale de aplicare a vinovăției, condiție a răspunderii juridice civile.

Semnificația teoretică propusă în demersurile teoretice pe care le-a întreprins autorul a vizat formarea unei concepții unitare asupra sistemului de drept intern cu privire la vinovăție, raportată la sistemul de drept european. În cercetarea și analiza bidimensională a subiectului: drept intern - drept european, a făcut o deosebire clară între aceste două fenomene, care nu numai că nu se contrazic, ci se completează, fiind într-un raport de dependență.

Valoarea aplicativă a tezei constă în faptul că, prezenta lucrare este una dintre primele cercetări științifice autohtone cu referire la vinovăție, condiție a răspunderii juridice civile. S-a optat pentru cercetarea problemelor generale ale dreptului intern civil și dreptului european civil din punct de vedere teoretic și practic, în vederea evidențierii raportului dintre teorie și practică și trecerea de la informația teoretico - științifică la domeniul de aplicabilitate practică a acestora. Prezenta lucrare constituie o analiză pertinentă a vinovăției, condiție de aplicare a răspunderii juridice civile: abordări teoretico-normative și practice, procedurii civile judiciare de stabilire a vinovăției, integrarea dreptului european de sorginte civil în cel intern al Republicii Moldova cu expectanțe metodologico-analitice, praxiologice, pragmatice, luând în considerare și determinismul social, pentru a pune bazele unei teorii generale a vinovăției, condiție a răspunderii juridice civile.

Implementarea rezultatelor științifice. Au fost prezentate în cadrul mai multor conferințe internaționale și naționale, publicate în diverse reviste de specialitate, fapt ce a contribuit la îmbogățirea cadrului teoretic național privind vinovăția, condiție a răspunderii juridice civile. Concluziile generale și propunerile de *lege ferenda* pot fi utilizate în vederea perfectării cadrului normativ național, elaborării de hotărâri judecătorești explicative privind modul de interpretare a legislației civile, precum și în calitate de material didactic pentru instituțiile de învățământ. Fapt realizat prin prezentarea recomandărilor de *lege ferenda* la Ministerul Justiției din Republica Moldova.

АННОТАЦИЯ

Иванкова Татиана “ Вина - условие применения гражданско-правовой ответственности”, диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. профиль 553- частное право, специальность 553.01- гражданское право, Кишинэу, 2016

Структура работы состоит из введения, четырёх глав, общих заключений и рекомендаций и библиографии из 238 источников, 5 приложений, 165 страниц основного текста.

Количество публикации по теме диссертации: - 7 научных работ

Ключевые слова: вина в гражданском праве, неосторожность, халатность, небрежность, договорная вина, деликтуальная вина, вред, гражданско-процессуальные способы определения виновности, законодательство регулирующее вину, вина как условие деликтуальной ответственности.

Область исследования данной работы является изучение вины, как условия гражданско-правовой ответственности; существенный анализ определения и особенностей вины в рамках гражданско-правовой ответственности; исследования национальных и международных норм гражданского права регламентирующих вину ; анализ судебной практики по гражданским искам при наличии или без вины ответчика.

Цель и задачи исследования данной работы является изучение теоретических, практических вопросов о вине и правовых норм регулирующих отношения виновных лиц , судебную процедуру по выявлению вины субъектов причинивших вред. Выявление пробелов в законодательстве и доктрине регламентирующих вину и ответственность за неё в гражданском праве.

Научная новизна и оригинальность диссертации состоит в том, что в работе делаются конкретные теоретические и практические выводы, и предлагаются определённые изменения в законодательстве. Это существенно способствует обогащению доктрины, совершенствованию законодательства, делая его более совместимым с уже существующими международными и национальными нормами.

Теоретическая значимость работы заключается в том, что в работе трактуются правовые нормы регулирующие общественные отношения касающиеся вины в гражданском праве и значение её степени при возмещения ущерба или вреда как одного из существенных условий института гражданско-правовой ответственности.

Прикладное значение работы осуществлено в комплексном научном анализе вины как условия гражданско-правовой ответственности за вред, причиненный в результате неисполнения или ненадлежащего исполнения обязательств по договору, а также анализ правовых норм регулирующих отношения между виновными лицами за обязательства возникшие вследствие причиненного вреда, влияние степени вины на размер возмещенного вреда, важность вины при проведении судебной процедуры возмещения вреда, как с теоретической точки зрения, так и с практической.

Результаты работы были представлены на научных конференциях, а также применялись для разработки законодательных проектов по регламентированию вины, как условия гражданско-правовой ответственности при возмещении вреда, в целях защиты прав физических и юридических лиц, в том числе в качестве дидактического материала для образовательных учреждений. Так же были предоставлены рекомендации в Министерство юстиции Республики Молдова по дополнению законодательства в данной области.

ENDORSEMENT

Ivancova Tatiana, "Guilt - condition for the application of civil liability". PhD thesis entitled, profile 553-Privat Law, Specialty 553.01, Chisinau, 2016

Structure of the thesis is as follows: introduction, three chapters, conclusions and recommendations, bibliography of 238 appointments, annexes, 165 pages of basic text. Number of publications on the thesis topic.

Number of publications on the topic of thesis - The results are published in 7 scientific papers.

Keywords: guilt in civil law, fraud, recklessness, negligence, damages, contractual guilt, guilt tort, fault, guilt, intent.

Field of study: Guilt, condition for the application of civil liability: normative theoretical and practical approaches, it examines the concept and peculiarities of guilt in civil liability, civil law rules governing national and international guilt, analysis of jurisprudence on civil application of guilt, and proposals for law ferenda aiming researched field.

The purpose and objectives of this thesis is the need to identify the relationship of guilt, condition for the application of civil liability: theoretical approaches and practical in terms of normative influence legislative decisions on the development of the legal system. Scientific novelty of the work lies in the contribution by this study complex comparative aspects of approximation in the pre-accession and post-accession to the EU, with regard to the harmonization of legislation of the Republic of Moldova as inseparable and indispensable elements of legal order their role in building the rule of law.

Scientific novelty is that we performed a systematic analysis of national and international law, the doctrine of the domestic and foreign judicial practice material legal relations in civil liability of guilt, identifying themselves every form of its peculiarities. Scientific problem solved is to identify all features aimed concept, specific characters, civil liability forms, which led to highlighting problems that confuses society, law enforcement application of the civil liability of guilt, and to make proposals ferenda law for improvement of national regulation in this area to international standards enforcement elementărilor guilt, condition of civil liability.

Theoretical proposed theoretical approaches that we undertook targeted by the system to form a unitary conception of law regarding guilt, based on the system of Community law. The research and analysis of two-dimensional subject: national, Community law, tried to make a clear distinction between these two phenomena, not only contradict, but complement, being a dependency report.

Value of the thesis is that, this paper is one of the first local scientific research with respect to guilt, condition of civil liability. Research was chosen general problems of civil law and civil Community law theoretically and practically, to reflect the relationship between theory and practice and the transition from theoretical data - in the scope of scientific practice. This *paper* is an attempt to submit a pertinent analysis guilt, condition for the application of civil liability: theoretical approaches and practical regulations, judicial civil procedure establishing guilt, the integration of Community law in the domestic civil origin of the Republic of Moldova with expectations methodological and analytical praxiologic, pragmatic, taking into account social determinism, to build a general theory of guilt condition of civil liability.

Implementation of scientific results were presented at several international and national conferences, published in various magazines, which contributed to the enrichment of national theoretic framework of guilt, condition of civil liability. The general conclusions and proposals for law ferenda can be used to perfecting the national regulatory framework, the development of explanatory decisions on how to interpret the civil law and the quality of teaching in educational institutions. The fact that was realized by proposals for law ferenda in the Ministry of Justice of Republic of Moldova for implementation of that kind of norms in our legislation.

IVANCOVA TATIANA

**VINOVĂȚIA - CONDIȚIE DE APLICARE A RĂSPUNDERII
JURIDICE CIVILE.**

SPECIALITATEA:

553.01-Drept privat (drept civil)

Autoreferatul tezei de doctor în drept

Aprobat spre tipar: 26.07.2016

Formatul hârtiei 60x84 1/16

Hârtie ofset. Tipar ofser.

Tirajul 50 ex.

Coli de tipar: 2

Comanda Nr.86/16

Centrul Editorial-Poligrafic al Universității de Stat din Moldova

mun.Chisinău, str.A.Mateevici 60, MD-2012